

**O B E C
H O N T I A N S K E M O R A V C E**

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja

Pre obdobie 2026 – 2032 (2035)

OBSAH

1	Úvod	3
2	Analytická časť	5
3	Strategická časť	53
4	Programová časť	60
5	Realizačná časť.....	68
6	Finančná časť	74
7	Záverečná časť	76

1 ÚVOD

Názov:	Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Hontianske Moravce na roky 2026 – 2032 s výhľadom do roku 2035
Územné vymedzenie:	Banskobystrický kraj, okres Krupina, obec Hontianske Moravce
Územný plán obce schválený:	áno
Dátum schválenia PHSR:	10.12.2025
Dátum platnosti:	01.01.2026 – 31.12.2032
Verzia:	1.0
Publikovaný verejne:	25.11.2025

Zdroj: vlastné spracovanie

Dokument „Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja“ (ďalej len PHSR) je základným a kľúčovým dokumentom pre riadenie samosprávy vychádzajúcim z poznania situácie a konkrétnych potrieb občanov, podnikateľov, záujmových skupín a ďalších subjektov v území formuluje svoju predstavu o budúcnosti spolu s činnosťami a projektmi na jej zabezpečenie. Potrebu zabezpečenia PHSR ustanovuje zákon č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja a ukladá obciam povinnosť spracovať Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja ako nástroja, pomocou ktorého sa uskutočňuje podpora regionálneho rozvoja. PHSR je dôležitou podmienkou pre získavanie externých zdrojov, napríklad z EÚ, štátneho rozpočtu a pod., nakoľko možnosť žiadať o nenávratný finančný príspevok z týchto zdrojov je podmienená dokladovaním súladu projektového zámeru s prioritami schváleného PHSR obce.

Zámerom obce Hontianske Moravce je využívať svoju geografickú polohu a prírodné krásy Krupinskej planiny pre rozvoj cestovného ruchu, rozvoj podnikania a hospodársky rast za podmienok trvale udržateľného rozvoja v kontexte zachovania kultúrnych tradícií a zvykov. V záujme obce je budovať kvalitnú infraštruktúru ponúkajúcu komunikačné, informačné a verejné služby na primeranej úrovni a tiež zlepšiť spoluprácu verejného, podnikateľského i neziskového sektora a obyvateľov obce.

PHSR obce Hontianske Moravce na roky 2026-2032 s výhľadom do roku 2035 je strednodobý strategický dokument, ktorý na základe analýzy hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce stanovuje jeho strategické ciele a priority rozvoja. PHSR je základným programovým dokumentom podpory regionálneho rozvoja na lokálnej úrovni. Je prostriedkom na napĺňanie vízie ďalšieho smerovania rozvoja obce. Prostredníctvom PHSR sa uskutočňuje podpora rozvoja na úrovni miestnej samosprávy s dôrazom na sociálnu, hospodársku a environmentálnu sféru.

Pri spracovaní PHSR obce Hontianske Moravce boli definované ciele a opatrenia v súlade s programovými dokumentmi regionálneho rozvoja národného, regionálneho a lokálneho významu.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Banskobystrického samosprávneho kraja je strednodobý rozvojový dokument, ktorý je spolu s **Územným plánom veľkého územného celku Banskobystrický kraj** kľúčovým dokumentom pre riadenie samosprávy v oblasti regionálneho rozvoja.

Pri spracovaní obecnej stratégie bola využitá kombinácia prvkov expertnej a komunitnej metódy, hlavne pri získavaní informácií a vstupov pre spracovanie tohto dokumentu. Vychádza sa z miestnych šetrení, poznatkov zamestnancov, orgánov obce a právnických osôb pôsobiacich na území. Podkladovými bázami boli aj publikácie Štatistického úradu, Úradu práce sociálnych vecí a rodiny, údajov šetrení prevedených v obci Hontianske Moravce a z ďalších dostupných metodík a schém už spracovaných rozvojových dokumentov.

Tento dokument formuluje tak strategické ciele, ako aj konkrétne opatrenia a aktivity, realizáciou ktorých budú tieto ciele naplnené. PHSR nie je uzavretý dokument bez možnosti zmien. Práve naopak, je dokumentom živým, otvoreným, ktorý môže byť v prípade potreby kedykoľvek aktualizovaný, doplňovaný a upravovaný. Jeho význam a využitie spočíva predovšetkým v tom, že je spracovaný na základe prieskumu názorov a potrieb volených orgánov obce, jej obyvateľov, záujmových skupín, ako aj za spoluúčasti miestnych aktérov a odborníkov.

Cieľ a obsah PHSR Obce Hontianske Moravce

PHSR obce je nástroj na koncepčný a cieľavedomý rozvoj obecnej samosprávy. Definuje víziu a stratégiu rozvoja obce a na ich základe tvorí plán opatrení a aktivít, ktorými dosahuje určené priority a strategické ciele, ktoré berú ohľad na demografické, ekonomické, sociálne a environmentálne špecifiká a príležitosti obce.

Dôvod spracovania dokumentu

Hlavným dôvodom na spracovanie PHSR obce je príprava na nové programové obdobie európskych štrukturálnych a investičných fondov v roku 2021 – 2027 v rámci regionálnej politiky EÚ. Súvisiacim dôvodom je aj končiaca platnosť aktuálneho PHSR obce.

Charakteristika a štruktúra dokumentu

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce je strednodobý rozvojový dokument, ktorý je vypracovaný v súlade s cieľmi a prioritami stanovenými v národnej stratégii a zohľadňuje ciele a priority ustanovené v programe hospodárskeho a sociálneho rozvoja vyššieho územného celku, na území ktorého sa obec nachádza, pričom zohľadňuje aj záväzné časti územnoplánovacej dokumentácie obce.

Úvod vysvetľuje legislatívny rámec, ktorý upravuje metodiku tvorby PHSR obce a jeho vzťah s inými strategickými dokumentmi ako aj vysvetľuje ciele a obsah dokumentu

Analytická časť opisuje aktuálny stav a tam, kde je to možné, prognózuje vývoj.

Strategická časť na základe identifikovaných problémov a potenciálu vyplývajúcich z analytickej časti definuje víziu rozvoja obce a hlavný cieľ do roku 2032, priority, strategické a špecifické ciele, opatrenia a aktivity.

Programová časť vyberá z navrhnutých opatrení a aktivít konkrétne programy a projekty, ktoré je potrebné zrealizovať na dosiahnutie hlavného cieľa.

Realizačno-finančná časť opisuje organizačné zabezpečenie realizácie PHSR obce, systém monitorovania a hodnotenia plnenia PHSR so stanovením konkrétnych merateľných ukazovateľov a možností finančného zabezpečenia jednotlivých opatrení a aktivít.

Akčný plán PHSR obce bude schvaľovaný na ročnej báze a bude obsahovať plán realizácie projektov v danom roku aj s definovaným finančným krytím.

2 ANALYTICKÁ ČASŤ

2.1. Základná charakteristika obce

Názov obce	Hontianske Moravce
Historické názvy obce	Marout, Marouth, Apath Marouth, Apatowe Morawce, Opatowské Moravce
NUTS 2	stredné Slovensko
Názov okresu	Krupina
Názov kraja	Banskobystrický
Región	Hont
MAS	OZ Zlatá cesta
PSČ	962 71
Web stránka	www.moravce.sk
Prvá písomná zmienka o obci (rok)	1245
Nadmorská výška stredu obce v m n.m.	147
Celková výmera územia obce (km ²)	16,83
Počet obyvateľov (k 31.12. 2024)	745
Hustota obyvateľstva na km ²	44,7

Zdroj: štatistika

2.2 História obce

Obec Hontianske Moravce sa nachádza v severovýchodnej časti Ipeľskej pahorkatiny vo výške 150 m n. m.. Vznikla zlúčením dvoch obcí – Kostolných a Opatovských Moraviec, v roku 1960.

Kráľ Štefan II. daroval **Opatovské Moravce** Lampertovi z rodu Hun, ktorého vnuk založil prepošstvo v Bzovíku. Prvá písomná správa z roku 1135 uvádza obec ako Marout, majetok opátstva v Bzovíku. ďalšie pomenovania obce boli: Marouth (1285), Apath Marouth (1496), Apatowe Morawce (1773), Opatowské Moravce (1786); maďarsky Apátmarót. Od 1269 až do 19. storočia bola majetkom cisterciánskeho kláštora v Piliši. V roku 1715 mala obec 31 domácností, v roku 1828 mala 44 domov a 265 obyvateľov. Zaoberali sa poľnohospodárstvom, ovocinárstvom a vinohradníctvom.

V chotári Opatovských Moraviec vznikli v 13. storočí **Kostolné Moravce**. Obec patrila Bzovskému panstvu a od 16. storočia rodine Zmeškalovcov. V roku 1715 mala mlyn, 6 kúrií, 26 poddanských domácností, v roku 1828 mala 42 domov a 251 obyvateľov. Zaoberali sa poľnohospodárstvom, ovocinárstvom a vinohradníctvom.

Andrej Kmeť našiel na lokalite zvanej Konopiská nádoby patriace do obdobia lužických popolnicových polí (okolo 700 pred n.l.). Medzi pamiatky patrí klasicistický kaštieľ z prvej polovice 19. storočia a jeho pavilón. Okolo kaštieľa je pekný park, v ktorom sú vysadené tzv. Turecké orechy. Kostol z roku 1822 bol postavený na mieste staršieho kostola (1548), jeho neskoro-renesančný oltár so stĺpovou architektúrou je z roku 1680.

Osídlenie v chotároch obce bolo už v mladšej dobe kamennej (neolite) ľuďom kultúry s mladšou lineárnou keramikou. Bolo to v rokoch približne 4000 - 4500 pred naším letopočtom. Na hone Jeruzalem bol v roku 1916 nájdený bronzový čakan, ktorý bývalý notár z Hokoviec Tomor predal do Národného múzea v Budapešti. Začiatkom 20. storočia v roku 1928 našiel bývalý učiteľ Vojtech Bodnár na hone Konopiská dve urny z čiernej hlíny. Pozostatky urien, črepov a náradia z doby kamennej sa našli aj v katastrálnom území v Kostolných Moravciach na honoch Nad Tôvom, v Porošíne a Za Pavčím. Podrobnejšie a vedeckejšie archeologické skúmanie osídlenia uskutočnili 1982-1986 pracovníci Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied z Nitry Dr. Peter Šalkovský a Jozef Császta na hone Dolné Devničky, kde bolo nájdené torzo kamenného sekeromlatu, kamenný drič a radiolaritová čepieľka. Severne od obce Opátové Moravce, kde boli nájdené črepy kultúry s mladšou lineárnou keramikou, neúplný dvojkónický praslen, kamenná oslička a výrazný včasnostredoveký črepový materiál. V roku 1986 skúmal Dr. P. Šalkovský z Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied v Nitre (AÚ SAV) staroveké sídlisko na na hone Konopiská. Bola tu objavená keramika z obdobia kultúry s lineárnou keramikou. Výskum tu odkryl zásobnicové jamy a obilnice aj zahĺbené obydlie štvoruholníkového pôdorysu vypletanými stenami a šesťkolovou podpornou konštrukciou strechy. Nájdená rímskoprovinciálna i germánska keramika, železná spona, prasleny, kamenný brúsok dokladajú osídlenie na tejto lokalite v dvoch časových horizontoch: na prelome staršej a mladšej doby rímskej, približne v 2. Polovici 2. storočia n. l., a zhruba o

dve storočia neskôr – v druhej polovici 4. storočia n. l., záverom mladšej doby rímskej a v počiatkoch doby sťahovania národov.

Význam skúmanej lokality bol zvýraznený aj tým, že v blízkom okolí prechádza tzv. dlhý val (nazývaný aj spečený val podľa stôp jeho prepálenia), ktorý je súčasťou valového systému tiahnuceho sa od Dunaja popri brehu Ipľa od Hokoviec okolo vrchu Plieška, krajom honu. Nad záhrady cez obec bývalé Opátové Moravce, smerom cez hon Hrobľa, západne popri Súdovciach cez hon Roveň k Žemberovciam a odtiaľ ďalej na sever. Tento val je ešte stále neobjasnenou záhadou archeológie na Slovensku. Dr. Titus Kolník, DrSc. hypoteticky pripúšťa, že tento dosiaľ nespoľahlivo datovaný dlhý val je spoločným dielom Kvádov a Rimanov z 1. polovice 4. storočia. Domnelý Limes Quadorum mal pravdepodobne tvoriť ochrannú hrádzu proti nomádskym kmeňom, najmä Hunom z východu. Úsek týchto valov tvoril podľa nestora slovenskej archeológie Ing. Štefana Janšáka, ktorý ho skúmal v roku 1938, drevozemný val široký, resp. už deštruovaný do šírky 13-16 m a zachovaný do výšky 2 m. Pôvodná výška bola pravdepodobne dvojnásobná – 4 m. Popri vale paralelne bola priekopa široká 4-5 m, hlboká 1,3-2 m, z ktorej bola vykopaná hlina na výplň telesa valu, ktorý bol vystužený drevenou roštovou alebo komorovou konštrukciou. Sekundárnym horením tejto drevenej kostry po zániku valu došlo k prepáleniu hlinenej výplne, z čoho vznikol aj názov spečený val.

O osídlení obce v časnom stredoveku svedčia aj pozostatky črepov nájdené severne od kostola a na hone Nad záhrady. Nájdený keramický materiál rámcovo datovaný do 9. až 10. storočia, dáva predpoklad vzniku prvej slovanskej osady na mieste obce bývalých Opátových Moraviec, teda v období Veľkej Moravy, okolo roku 833, ako jednej zo služobných osád zakladaných počas upevňovania moci staromoravským Mojmirom I. po násilnom pripojení Pribinovho nitrianskeho kniežatstva k svojej ríši. Podľa dvoch na sebe nezávislých písomných zmienok z kníh napísaných v polovici 19. storočia a na začiatku 20. storočia je možné predpokladať osídlenie v kostolnomoravskom chotári na lokalite Jeruzalem v podobe hradiska, hrádku či opevneného panského dvorca. Pozostatky tohto hradiska spomína česká spisovateľka Božena Němcová vo svojej knihe Črty z Uher, napísanej po tom, ako v roku 1852 navštívila Kostolné Moravce. V druhej zmienke v knihe Moravská dolina od seniora Samuela Bobála, ktorá je v rukopise, sa dozvedáme od najstarších obyvateľov bývalých Kostolných Moraviec na začiatku 20. storočia, odvolávajúc sa na ústnu tradíciu, o bývalej existencii tohoto hradu, hradiska či opevneného panského dvorca. Historicky tie zručiny alebo pozostatky základov, na ktoré narazili obyvatelia Kostolných Moraviec, keď si zakladali vinice, môžu byť ešte staršie, o čom môže svedčiť na Jeruzaleme nájdený bronzový čakan v roku 1916, ktorý podľa seniora Samuela Bobála predal notár Tomor múzeu v Budapešti. Presnejšie lokalizovať toto

hradisko, (hrádok či opevnený panský dvorec) na Jeruzaleme, resp. západnejšie na Borház, určiť dobu vzniku a zániku dnes ešte, pokým sa nenájdu ďalšie archeologické výskumy tejto lokality, nie je možné. Že staroslovanská obec Moravce pretrvala i po zániku Veľkomoravskej ríše, vidno aj z písomnej zmienky nachádzajúcej sa v monografii o

Hontianskej župe, kde sa spomína jestvovanie obce v časoch panovania prvého uhorského kráľa Štefana I. Obdobie panovania tohto prvého kresťanského kráľa Uhorska významne ovplyvnilo juh stredného Slovenska, kde sa obec Moravce nachádza. Štefan I. za pomoc, ktorú mu poskytol veľmož slovanského pôvodu Hunt v roku 998 v boji proti uhorskému vojvodovi Kopáňovi, odmenil ho značnými majetkami v povodí Ipľa, na juhu stredného Slovenska a na severe Maďarska. Po veľmožovi Huntovi, prvom županovi administratívnej jednotky – kráľovského komitátu, je pomenovaný celý komitát (neskôr šľachtická stolica a od polovice 19. storočia župa) - Hontiansky a jeho centrum – hrad Hont na okraji pohoria Börzsöny. Člen rodu Hunt-Poznanovcov, komes Lampert, syn župana Hunta, dostal do daru od kráľa Štefana I. majetok v chotári obce Moravce (Morout). Nezachovala sa síce listina zo začiatku 11. storočia, ktorá by písomne tento akt donácie zachytila, ale vyplýva to z údajov uvedených v prvej písomnej zmienke o obci z roku 1135. Nepriamo z tejto prvej zmienky možno vyčítať, že k donácii došlo niekedy okolo roku 1030.

V strede bývalej obce Kostolné Moravce na vyvýšenom (159 m.n.,) mieste stojí evanjelický kostol z roku 1883, postavený na mieste starého, písomne spomínaného v roku 1332. Architektonicky vhodne s ním ladí nová budova penziónu pre dôchodcov, ktorá je postavená vedľa neho. V blízkosti kostola smerom na juh sa nachádza kaštieľ postavený v roku 1868. Východne od kaštieľa je areál základnej školy skladajúci sa zo samostatných budov starej budovy školy vybudovanej v roku 1961, z novovybudovanej prístavby v roku 2001 a samostatných budov telocvične, jedálne a školskej štvorbytovky. Nad ňou sa nachádza bažantnica. Západne od kaštieľa na Hontianske ulici sa nachádza budova Obecného úradu, severozápadne pri križovatke Hontianske ulice a ulice B. Tablica je budova Jednoty, spotrebné družstvo Krupina, kde je predajňa Jednoty, kvetinárstvo a kaderníctvo. Na druhej strane tejto križovatky je budova poštového úradu.

Cestou na sever ulicou B. Tablica smerom na Lišov a Súdovce tesne za mostom cez Lišovský potok sa nachádza mechanizačné stredisko a ešte ďalej cestou smerom na Lišov a Súdovce je už približne 500 m od obce stredisko živočíšnej výroby a pozberová linka PD Hontianske Moravce.

Od križovatky západne Hontianskou ulicou smerom na Levice vpravo za mostom cez Lišovský potok je administratívna budova PD Hontianske Moravce a severne za ňou na Družstevnej ulici je areál jednoposchodových až štvorposchodových bytoviek.

Ďalej po ceste západne Hontianskou ulicou smerom na Levice je na križovatke v bývalých Opátových Moravciach Večierka, ďalej tu je postavený kultúrny dom, ktorý slúži ako kaplnka rímskokatolíckej cirkvi.

Od križovatky na juh smerom po Opatovkovej ulici sa na konci ulice nachádza biologická čistička odpadových vôd pre celú obec.

Pri ceste severozápadne von z obce smerom na Hontianske Trstáň je ihrisko, západne smerom na Mačkáš a Korbás za opatomoravským cintorínom stredisko živočíšnej výroby PD Hontianske Moravce.

Za týmto strediskom asi dva kilometre smerom na západ sa nachádza osada Mačkáš (predtým sa nazývala aj Holečkov laz) a trochu južnejšie od nej rumoviská osady Korbás.

Povešť o založení Moraviec

Slnko bolo v polovici svojej dennej cesty, keď predná časť vojenskej družiny Moravanov zastala na vršku, aby počkala opozdílco, ktorí len pomaličky napredovali rozťahnutí v dlhom zástupe. Bolo vidno, že sa neobávajú žiadneho nepriateľa, veď po porážke Pribinu a jeho odchode z Nitry bola krajina v moci Mojmíra I. A tak vyslaná vojenská družina mala už celkom iný cieľ. Bolo treba nájsť vhodné miesto na založenie novej osady Moravanov. Vratislavovi, vodcovi vojenskej družiny, sediac v sedle svojho vraníka sa naskytl z vršku nádherný pohľad na krajinu pred ním. Mierne zvlnená, skláňajúca sa na juh do širokého údolia obklopeného nízkymi vrškami sa mu na prvý pohľad páčila.

Od severu na juh tečúce tri potoky, ktoré prezrádzali ich vysokými brezami a košatými vrúbami obrastený brehy, sa akoby v strede údolia vlievali do jedného, dávali tušiť jeho skúsenému zraku, že tam niekde, kde sa spájajú, je to vhodné miesto, o ktorom mu vraveli zvedovia. A ešte niečo tu bolo, čo ho ako skúseného bojovníka fascinovalo. Obranný val tiahnuci sa naprieč krajinou od juhu na sever k horám. Aj keď už bol značne poškodený, predsa by mohol v budúcnosti ešte poslúžiť.

Počkajúc i na tých posledných začali pomaly zostupovať do údolia. Jazdci na koňoch, ktorých brzdila pomalá rýchlosť jediného voza v kolóne, na ktorom sa viezla Vratislavova žena Swatava, sa čo nevidieť predsa len ocitli pri celi svojej cesty. Tu ich už čakali zvedovia Zohor a Vlčina, ktorí spolu s Vratislavom pešky prešli vyhliadnuté miesto.

Skutočne je to tak, povedal po obchôdzke zhromaždeným bojovníkom Vratislav. Zo západnej a východnej strany potoky, spájajúce sa dolu na juhu, obrastené trstinou a šáchorom, nás budú dobre chrániť. A od severu postavíme palisádovú hradbu, pred ňu priekopu. No, miesto priam stvorené pre naše zámery. Odsedlať, vypriahnuť kone. Dvaja ich budú strážiť na pastve a ostatní do roboty. A ty, Zohor, pôjdeš naspäť do Nitry Mojmírovi s odkazom, že sme našli vhodné miesto pre novú osadu. Áno, pane, ale čo mu povedať, ako sa bude volať?

Vratislav, nečakajúc takú otázku, keďže na meno ešte ani len nepomyslel, po krátkom zaváhaní vyslovil meno, ktoré mu pripomínalo rodnú Moravu.

Moravce. Moravce sa bude volať.

Večer, keď všetci okrem stráží sedeli pri ohni, Swatava predriekajúc zhromaždením modlitbu Otče náš, ktorú ju naučil pred dvoma rokmi na Mojmírovom dvore kňaz pasovského biskupa, na jej konci ešte dodala:

Pane, buď milostivý Moravciam, nám a našim potomkom.

Nevymaž meno Moravce zo svojej pamäti ani z pamäti ľudu tejto krajiny.

Amen.

2.3 Zemepisná charakteristika obce

Obec Hontianske Moravce leží v juhovýchodnej časti Ipeľskej pahorkatiny v doline Veperského potoka. Celková výmera územia obce je 1 683 ha. Intravilán obce leží v nadmorskej výške od 140 m n. m. – do 212 m n. m., stred obce vo výške 145 m n. m., územie sa zaraduje do klimaticky teplej oblasti, suchej klímy, s malou inverziou teplôt. Stred chotára s obcou sa rozprestiera na širokej nive pri sútoku Veporského, Trstenského a Lišovského potoka.

Okolo je pahorkatina, ktorú tvoria miocénne, väčšinou tufitické uloženiny, pokryté sprašou a sprašovými hlinami. Je odlesnená len na svahoch a v jarkoch má agátové a dubové lesíky. Na pahorkatine sú hnedozemné, na nive lužné pôdy.

Chotár obce sa využíva na poľnohospodárske a taktiež na turistické a rekreačné účely. Poloha obce je veľmi výhodná vzhľadom na to, že obec sa nachádza v tichej prírodnej lokalite v blízkosti kúpeľného mestečka, s vybudovanou infraštruktúrou a preto je možné ju považovať za obec s veľkým potenciálom rozvoja, rekreácie a turistiky.

Obec Hontianske Moravce je súčasťou okresu Krupina je členom mikroregiónu „Hontianka“ a územne patrí do Banskobystrického samosprávneho kraja.

Mapa 1. - 4.: Geografická poloha obce

2.4 Prírodné podmienky

Najnižšie miesto v katastroch obce 140 m n.m. je južne na hranici katastra s Dudincami na ceste smerom do Dudiniec. Okolo obce je pahorkatina, ktorú tvoria miocénne, väčšinou tufitické uloženiny, pokryté sprašou a sprašovými hlinami. Svahy pahorkov sú miestami dlhé 200-400 m so sklonom 5 až 10°, väčšinou exponované smerom na juh, juhovýchod. Východne v tesnej blízkosti obce je najvyšší bod na hore Malá Tabla 213 mnm. Západne najvyšší bod je na hore barbora Krčmárka (234 m.n.m.)

Chotár je odlesnený, len na svahoch a v jarkoch má agátové a dubové lesíky. Väčšie zalesnené plochy sú v západnej časti chotára bývalých Opátových Moraviec. Spolu je v katastroch 193 ha lesov. Na pahorkatine sú úrodné hnedozemné, na nive lužné pôdy. Celková výmera poľnohospodárskej ornej pôdy je 1382 ha, z toho 1109 ha ornej pôdy, 35 ha viníc, 15 ha záhrad a 222 ha trvalých trávnych porastov.

Geologické pomery

Geologický substrát obce je tvorený neovulkanitmi - prevažne pyroklastikami andezitov a andezitmi vitrofyrickými záverečnej fázy, amfibolicko-biotitickými a dacitmi II. fázy a pyroxenickými andezitmi II. fázy.

Z hľadiska geomorfologického možno územie označiť za vulkanickú blokovú štruktúru Slovenského stredohoria. Doliny potokov sú hlboké v tvare písmena V, bez nivy, alebo so slabo vyvinutou nivou. Takmer celá oblasť má vrchovinový reliéf, ktorý prechádza do pahorkatiny a reliéfu erózných brázd. Územie patrí do subprovincie Vnútorne Západné Karpaty, oblasti Slovenské stredohorie, celku Štiavnické vrchy. Nadmorská výška sa pohybuje od 140 metrov nad morom do 254 metrov nad morom. Výmera katastra je 1783 ha.

Pedologické pomery

Takmer celé územie pokrývajú kambizeme nasýtené a nenasýtené, ktoré možno charakterizovať ako pôdy stredne skeletnaté (najmä vo vyšších nadmorských výškach). Majú dobrú, až priemernú zásobu živín a patria medzi vhodné pôdy pre pestovanie lesa, ale sú tiež perspektívne pre poľnohospodárstvo, najmä pre TTP. Sprievodne sa vyskytujú rankre a kambizeme oglejené. Z pôdných druhov prevládajú pôdy hlinité, miestami piesočnato-hlinité.

Ipeľská pahorkatina je krajinný podcelok Podunajskej pahorkatiny. Na západe ju ohraničuje dolina Hrona, na severe až severovýchode Štiavnické vrchy, na východe Krupinská planina a dolina Ipľa, na juhu pohorie Burda. Nadmorské výšky sa pohybujú od 120 do 290 m. Pahorkatina vznikla v priebehu neogénu sedimentáciou slieňov, pieskov, pieskovcov, štrkov, zlepcov, organogénnych vápencov a ryolitových tufov, v priestore medzi Kalinčiakovom a Malinovcom prekrytých tufmi a vulkanoklastikami andezitov. Strednomiocénne a vrchnomiocénne, a najmä pliocénne sedimenty boli v pleistocéne pokryté rozlične hrubými plášťami spraší a sprašových hĺn, takže povrch nadobudol podobu tabule, mierne naklonenej na juh. Strednú časť Ipeľskej pahorkatiny postihli zlomy smeru severozápad-juhovýchod. Pôvodne súvislá tabuľa sa v priebehu pleistocénu a holocénu činnosťou vodných tokov a vplyvom iných morfogenetických procesov rozčlenila na početné chrbty a široké doliny.

V Ipeľskej pahorkatine sa ako krajinné časti rozlišujú: Bajtavská brána, Zalabský chrbát, Santovská pahorkatina, Brhlovské podhorie, Sebechlebská pahorkatina, Čajkovská zníženina. Reliéf sa skladá z 3 morfo-grafických stupňov. Najnižší stupeň tvorí riečna niva Ipľa (široká 1-2 km) a nivy jeho väčších prítokov – Štiavnice, Krupinice, Sikenice. Na tieto pásy riečnych rovín nadväzuje nižší pahorkatinný stupeň, ktorý tvoria riečne terasy s pokrovom spraší, v najvyššom pahorkatinnom stupni neogénne sedimenty. Sieť riečnych dolín dopĺňajú početné bezodtokové úvaliny (dellen), vyvinuté defláciou, soliflukciou a eróziou občasných zrážkových vôd. Povrch je hlavne na severe postihnutý výmoľovou eróziou. Nerastné suroviny tvoria len stavebné materiály ako tufy, tehliarske íly a štrkopiesky.

Ipel'ská pahorkatina patrí do teplej klimatickej oblasti s chladnou zimou. Priemerné januárové teploty sa pohybujú od -3 do -4, júlové 18,5-19,5 stupňov Celzia. Priemerný ročný úhrn zrážok je od 600 do 700 mm.

Ipel'ská pahorkatina tvorí rozvodie medzi dolným tokom Hrona a Ipľa. Všetky väčšie potoky pritekajú z Krupinskej planiny. Prevažne nepriepustné ílovité a slienité podložie má málo podzemnej vody, viac sa jej vyskytuje v kvartérnych sedimentoch pozdĺž vodných tokov. Na zlomové poruchy sa viažu minerálne pramene v Santovke a v Dudinciach.

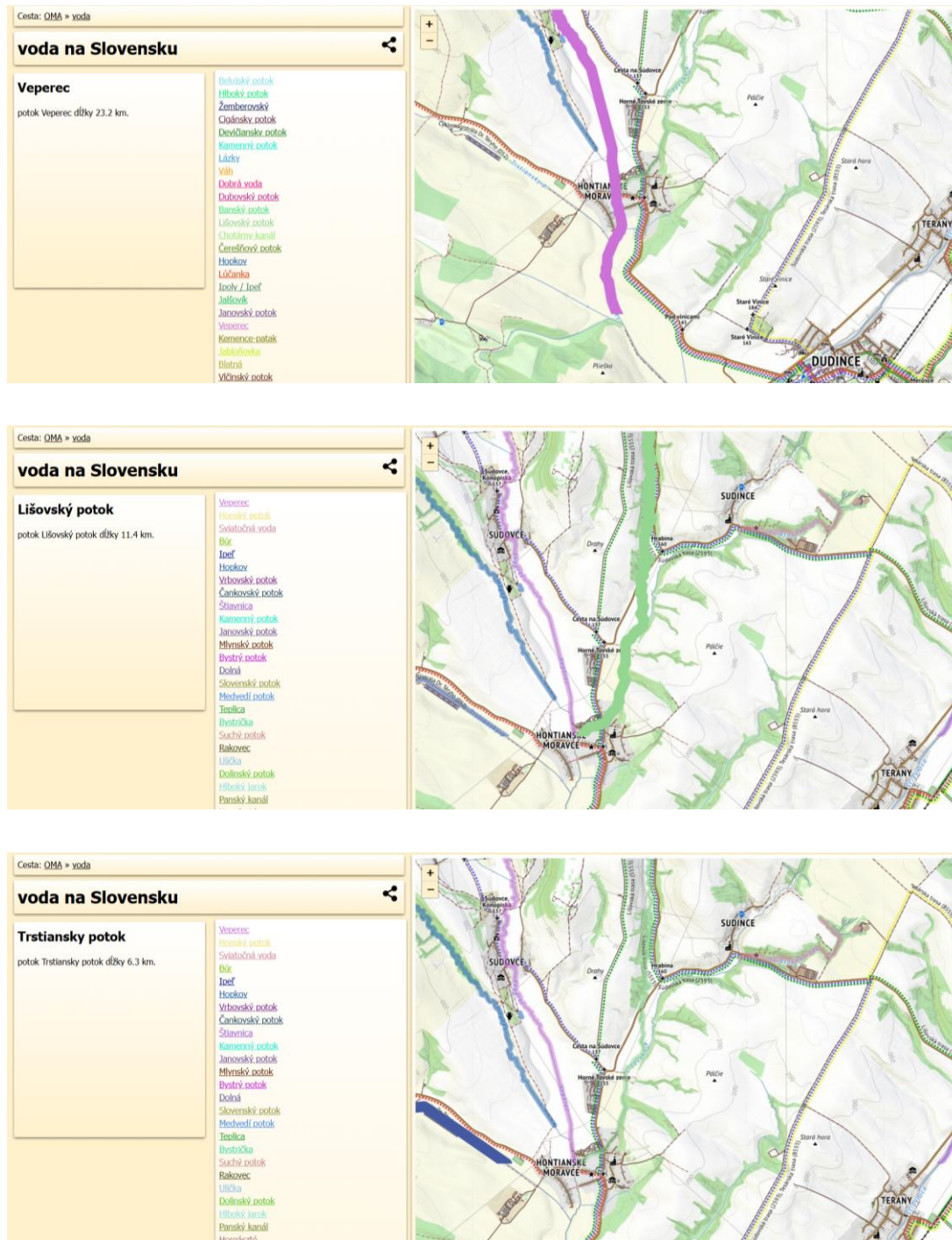
Od najnižšej časti smerom k horskej obrube sa striedajú černoze, hnedozeme, ilimerizované pôdy a pseudogleje. Pôvodný prírodný ráz lesostepnej krajiny so súvislou pokrývkou teplomilných dúbav na vyššej pahorkatine a lužných lesov na holocénných nivách človek silno porušil – lesné porasty odstránil a územie premenil na kultúrnu step. Orné polia zaberajú 50-60% plochy, lúky a pasienky 9-11%, vinohrady 1,5%, neúrodné a zastavané plochy 7%. V poľnohospodárstve prevláda pšenično-jačmenný typ so zastúpením krmovín, na nižšej pahorkatine a riečnych nivách pestovanie cukrovej repy.

Hydrologické pomery

Hydrografia územia je do značnej miery daná klimatickými pomermi. Závisí hlavne od množstva zrážok, ktoré spadnú na danom území. Hlavnými zásobovateľmi povrchových tokov v tomto regióne sú zrážkové vody a vody z topiacich sa snehov. Zo všetkých zrážok, ktoré spadnú v tejto oblasti, vplyvom klimatických pomerov a čiastočne geologického substrátu, 1/3 odteká. Celkový charakter Štiavnických vrchov podmienil vznik radiálnej riečnej siete. Povrchové toky tejto oblasti patria k dvom povodiam, a to povodiu Hrona a Ipľa.

Od Súdoviec smerom na juh pretína chotár obce i samotnú obec na dve časti Veperský potok. Pramení na okraji Štiavnických hôr. Jeho koryto je neupravené, hlboké, s nízkym priemerným prietokom. Breh potoka je obrastený jelšami, vrbami, krovím, čo pôsobí prírodne esteticky. Z pravej strany od neho, keď sa postavíme tvárou smerom na sever, tečie od Lišova Lišovský potok, ktorý sa do neho vlieva v strede obce. Jeho koryto je v časti obce regulované. Z ľavej strany od potoka Veperec z Hontianskych Trstian tečie popri okraji obce Trstiansky potok, ktorý je tiež zregulovaný. Prietoky vo všetkých týchto potokoch sú pomerne nízke a v lete sa javia len ako malé kľukaté jaročky vody. No pri veľkých lejakoch v Štiavnických horách či v chotári obce sa naplnia po okraj a hrozia vyliatím z koryta. Východnú hranicu kostolnomoravského chotára tvorí koryto Porošínskeho potoka.

Mapa č. 5. - 7.: Vodné toky v katastri obce

Klimatické pomery

Obec Hontianske Moravce sa nachádza v teplej klimatickej oblasti. Priemerná ročná teplota je + 9,2 stupňov Celzia, pričom sa pohybuje v rozmedzí od 8,6 do 9,8 stupňov podľa jednotlivých ročníkov. Najvyššia priemerná teplota je v mesiaci júl (+20,0 stupňov Celzia) a najnižšia v mesiaci január (-2,7 stupňov Celzia). Suma teplôt nad 10 stupňov Celzia je 2900 stupňov Celzia., celková tepelná hodnota vo vegetačnom období je 245 dní

(2769 hodín), začiatok mrazov býva obyčajne okolo 1. októbra a koniec okolo 10. februára. No neskoršie zimné, ale hlavne jarné mrazíky sa vyskytujú pomerne často, čo nepriaznivo pôsobí na teplomilné stromy a vinič.

Väčšie premrzanie pôdy za priemerných zím nebýva, no za mimoriadnych zím premrzá pôda do hĺbky 50-60cm. Ročné zrážky sa priemerne pohybujú okolo 550mm. Výpar vody sa pohybuje v rozpätí 400-500 mm, a tak obec a jej okolie zaradujeme do oblasti mierne až stredne suchej.

Rastlinstvo a živočíšstvo

Podľa mapy pôvodnej vegetácie sa na celom území rozprestierali dubovohrabové lesy, spolu s dubom cerovým. Ostrovkovite sa vyskytovali kvetnaté bukové a jedľové lesy na severne exponovaných svahoch. Na údolia potokov sa viazali jaseňovo-brestovo-dubové a jelšové lužné lesy. Súčasné lesné porasty zhruba zodpovedajú svojím druhovým zložením pôvodnej vegetácii. Na územiach s miernejším sklonom sa dnes nachádzajú lúky a pasienky, ktoré sčasti postupne sukcesne zarastajú. Výskyt živočíchov je viazaný na jednotlivé rastlinné spoločenstvá. Možno povedať, že na väčšine územia je zastúpené živočíšstvo listnatých lesov.

Z hľadiska fytogeografického členenia je územie obce zaradené do oblasti panskej flóry - Panonicum k obvodu pramatranskej xerothermnej flóry (matricum), ktorý tvorí Opeľsko-rimavská brázda. Väčšia časť chotára obce je odlesnená. Len na svahoch a jarkoch sú agátové a dubovo-hrabové lesíky. Väčšie zalesnené plochy sú v západnej časti chotára (Mačkáš). Zo stromov prevláda agát biely, dub plstnatý, dub cerový, hrab obyčajný (ojedinele borovica sosna a buk lesný). Okolo potoka rastie vrba biela, jelša lepkavá, trnka obyčajná, hloh obyčajný, bršlen európsky. Zo vzácných a chránených rastlín sa ojedinele v severnej časti chotára (Jeruzalem a Stráne) vyskytuje poniklec jarný, diablik močiarny, veronika štítová a vstavač obyčajný.

Z hľadiska členenia výskytu živočíšnych druhov patrí územie obce do oblasti Panónskej - juhoslovenský obvod. V tejto oblasti sa vyskytuje užovka stromová, slepňuch obyčajný, jašterica obyčajná a ďalšie. Z vtákov sú to všetky druhy sýkoriek rodu Parus, vrabec domový, drozd čierny, sova obyčajná, myšiak hôrny, kaňa sivá, bažant obyčajný a ďalšie. Cicavce sú zastúpené bežnými druhmi, ako je jeleň obyčajný, srna hôrna, divá sviňa, zajac poľný, muflón, mačka divá, líška obyčajná, jazvec obyčajný a iné.

Pre vegetáciu sú charakteristické teplomilné druhy sprašových lesostepí. V nesúvislých zväčša výmladkových lesoch (často len remízky) sú základnými drevinami dub plstnatý, cer, dub jadranský, druhy z okruhu duba zimného a duba letného, javor tatársky, vtáci zob a viaceré teplomilné bylinné druhy. K významnejším druhom na spraši patria: zvonček veľkoklasý, kavyl' chlpatý a južnejšie náš stepný bežec – katran tatársky. Bohatá teplomilná flóra je aj na vrchu Vápnik, kde v lesostepoch rastie aj hlaváčik jarný, večernica smutná, hlaváč sivastý.

Ochrana prírody

Riešené územie leží v CHKO Štiavnické vrchy a v Krupinskej planine. Činnosť človeka je tu značne obmedzovaná. Na druhej strane ale predstavujú tieto časti prírody významné bohatstvo, ktoré je potrebné zachovať pre budúce generácie.

Ochrana prírody v súlade so zákonom č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov je zabezpečená prostredníctvom Spoločného obecného úradu v Krupine, ktorý vykonáva štátnu správu v prvom a druhom stupni územnej ochrany vo veci ochrany drevín, pripravuje rozhodnutia o vydaní súhlasu na výrub drevín, ukladá opatrenia na ozdravenie drevín a prijíma ohlásenia o výrube, ukladá povinnosť náhradnej výsadby, vedie evidenciu pozemkov vhodných na náhradnú výsadbu, určuje spoločenskú hodnotu drevín, vykonáva štátny dozor.

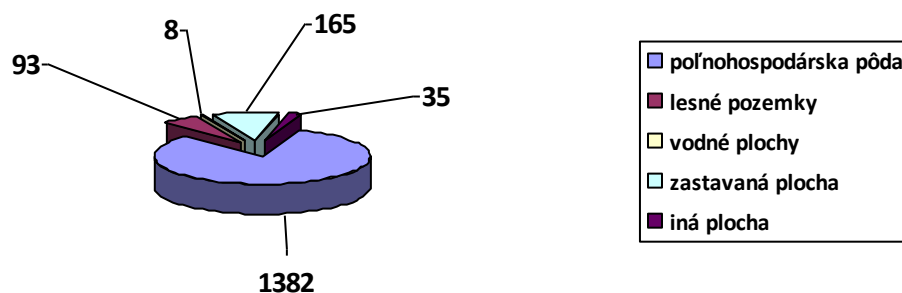
Poľnohospodárstvo, lesné a vodné hospodárstvo

Kvalita poľnohospodárskej pôdy v území je priemerná. Celkovo väčšiu časť územia tvorí kategória pôd vhodných pre trvalé trávnaté porasty (TTP). Na území sa nachádza dostatok poľnohospodársky využiteľnej pôdy. Preto tu môže nájsť svoje uplatnenie tak intenzívne poľnohospodárstvo, ako aj agroturistika na báze malých fariem. V katastri obce sa eviduje orná pôda, vinica, záhrada, ovocný sad, trvalý trávny porast, lesný pozemok, vodná plocha, zastavaná plocha a nádvorie, a ostatná plocha. Ipeľská pahorkatina predstavuje prevažne poľnohospodársky typ krajiny s priemerným subtypom v zázemí Levíc.

Tabuľka č.1: Pôdny fond v katastri obce

Výmera v hektároch						
Názov obce	Poľnohos. pôda	Lesné pozemky	Vodné plochy	Zastavaná plocha	Iná plocha	Výmera celkom
Hontianske Moravce	1382	93	8	165	35	1683

Graf č.1: Pôdny fond v katastri obce

2.5 Hospodárske využitie územia

Priemyselná výroba v okrese Krupina je sústredená do jedného centra do Krupiny. Vo väčších obciach sídlia menšie firmy.

V samotnej obci sa priemyselná výroba nikdy nenachádzala. V minulosti bol v okresnom meste Krupina najdôležitejší z hľadiska výroby a zamestnanosti strojársky priemysel. Po roku 1989 došlo k poklesu priemyselnej výroby a k následnému poklesu pracovných miest v strojárkej firme Way Industry Krupina. Koncom 20. storočia začal útlmový program strojárkej výroby a v súčasnosti tento druh priemyslu už nie je z hľadiska zamestnanosti a výroby majoritný. Iný priemysel v okresnom meste zastupujú nábytkársky priemysel spoločnosť LIND, elektrotechnický priemysel spoločnosť BROTHER SLOVAKIA a WITTUR. Najväčšími zamestnávateľmi občanov z obce Hontianske Moravce sú nasledovné firmy a organizácie:

- Poľnohospodárske družstvo Hontianske Moravce
- Obecný úrad Hontianske Moravce
- Základná škola s materskou školou Hontianske Moravce
- Poštový úrad
- Obvodné zdravotné stredisko Hontianske Moravce
- Miestna predajňa potravín – COOP Jednota POTRAVINY so sídlom v Krupine (zmiešaný tovar)
- Pohostinstvo
- Kvetinárstvo
- Bioplynová stanica

2.6 Životné prostredie

Ovzdušie

Emisný zásah z lokálnych, miestnych a najmä diaľkových zdrojov znečistenia zapríčiňujú zhoršený zdravotný stav lesov Štiavnických vrchov a Krupinskej planiny. Znečistenie ovzdušia z lokálnych kúrenísk v obci je nepriaznivejšie počas zimy. Porovnaním so situáciou v banskobystričskom kraji je ovzdušie v okrese Krupina menej zasiahnuté emisiami a v obci je hodnotené ako **priaznivé**.

Tabuľka č.2: Miera emisií v okrese a kraji

Okres	Emisie (t/rok)				Merné územné emisie (t/rok . km ²)			
	tuhé látky	SO ₂	No _x	CO	tuhé látky	SO ₂	No _x	CO
Banská Bystrica	392,2	213,1	677,3	3418,4	0,5	0,3	0,8	4,2
Banská Štiavnica	173,1	11,6	135,3	1567,7	0,6	0,0	0,5	5,4
Krupina	278	29,1	298,4	2346,6	0,5	0,0	0,5	4,0
Banskobystrický kraj	5354,3	2121,3	6523,9	49035,7	0,6	0,2	0,7	5,2

Zdroj: Štatistický úrad 2024

Ochrana vôd

V obci je vybudovaná kanalizácia a tiež čistička odpadových vôd, ktorú prevádzkuje obec. Obyvatelia využívajú žumpy. Prípadné znečistenie vodných tokov je zapríčinené vypúšťaním domových odpadových vôd bez prečistenia.

Tiež je v obci vybudovaný celoobecný vodovod, ktorý prevádzkuje STVPS a.s. Zvolen. Všetky domácnosti majú možnosť pripojenia na obecný vodovod ale využívajú aj vlastné studne.

Odpady

V obci je zavedený separovaný zber, separujú sa plasty, papier, sklo, textil a elektronický odpad. Všetky domácnosti majú svoje nádoby na odpad, ktoré sú pravidelne v mesiaci vyvážené. Plasty a papier sú odvážané raz mesačne.

Človek sa v každej dobe učil mnohým postupom a hodnotám od prírody. Príroda človeku vždy dáva príklad, ako sa dá zaobchádzať a rozumne využívať materiály a produkty, ktoré nám ponúka naša planéta Zem. Nie je predsa možné, aby ľudia donekonečna produkovali ťažko spracovateľné materiály a neefektívne zaberali plochy skládkami. V zmysle legislatívy nášho právneho systému sa neustále zvyšujú požiadavky na systém zberu, uskladňovania a zhodnocovania jednotlivých zložiek komunálneho odpadu s ohľadom k zvyšovaniu kvality životného prostredia. Avšak realizácia týchto opatrení je podmienená obstaraním vhodných technologických prostriedkov a zavedením efektívneho systému zhodnocovania vyseparovaných zložiek. Obec Hontianske Moravce realizuje separovaný zber odpadu v týchto kategóriách: plasty, papier, elektronický odpad, textil, kovošrot, sklo a biologicky rozložiteľný odpad. Odberateľom zmesového komunálneho a vyseparovaného odpadu je spoločnosť Mepos Lučenec. Zároveň v nadväznosti na legislatívu súvisiacu s uskladňovaním a zhodnocovaním biologicky rozložiteľného odpadu realizujeme separáciu a zhodnocovanie, pričom každá domácnosť má kompostér, ktorý dostala od obce.

2.7 Obyvateľstvo a osídlenie

Demografický vývoj

Nepriaznivá demografická situácia a odlev ľudského kapitálu je spôsobený starnutím, nízkou pôrodnosťou, ako aj vysídľovaním mladších obyvateľov za pracovnými príležitosťami do väčších miest. Úbytok obyvateľstva je spôsobený odsťahovaním, ale aj prirodzeným úbytkom obyvateľov. Starnutie obyvateľstva je zaznamenávané nie len v obci, ale aj z pohľadu regionálneho či národného, čo sa prejaví na zvýšenej ekonomickej záťaži produktívneho obyvateľstva. Obyvateľstvo je jedným z rozhodujúcich faktorov obce, ktorý sa odráža vo všetkých oblastiach a fázach rozvoja obce.

K 31.12.2024 žilo v obci 745 obyvateľov. Priemerná hustota obyvateľstva je 44,7 obyvateľov/km².

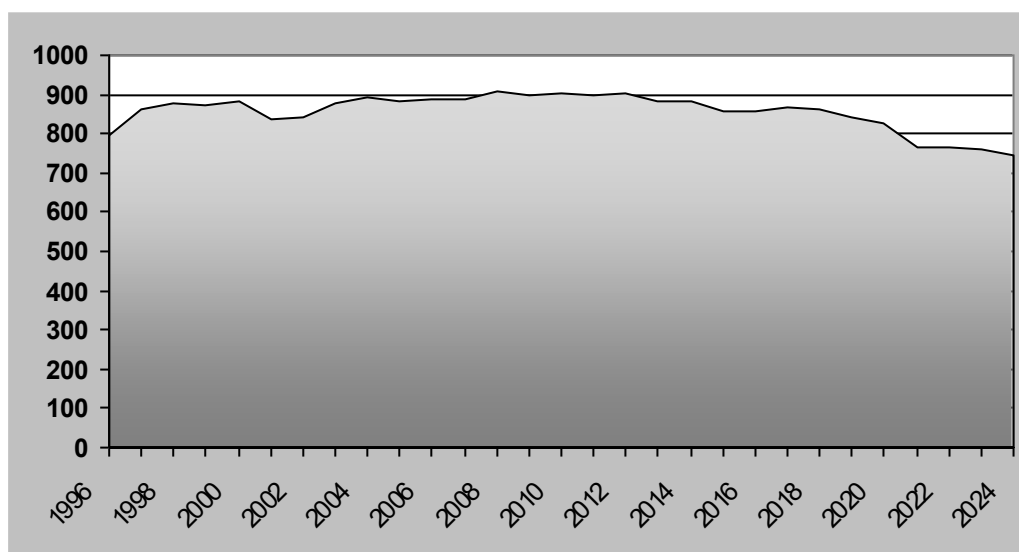
Historický vývoj obyvateľstva v obci od roku 1996 s tendenciou vývoja

Z dlhodobého hľadiska mal počet obyvateľstva skôr stagnujúci charakter. V období rokov 1996 – 2020 sa stav obyvateľstva pohyboval medzi 800-900 ľudí. Tento vývoj v ďalšom období zastal a mal skôr klesajúci charakter až do roku 2024. Demografický vývoj v obci Hontianske Moravce má klesajúcu tendenciu. Negatívnym aspektom je predovšetkým nízka pôrodnosť a migrácia obyvateľstva.

Napriek tomu však dochádzalo v období takmer 30 rokov k niekoľkým nárastom obyvateľstva (1997, 2000, 2004, 2008, 2012, 2017).

Demografický vývoj obce je aj indikátorom celkového súčasného sociálno-ekonomického vývoja v spoločnosti, výrazného zhoršenia sociálnej situácie mladých rodín, problematických možností riešenia bytového problému, ale najmä pracovných a existenčných podmienok. Migračný vývoj obyvateľstva citlivo reaguje na pozitívne alebo negatívne signály, najmä v sociálno-ekonomickej oblasti.

Graf č.2: Demografický vývoj

Zdroj: štatistika

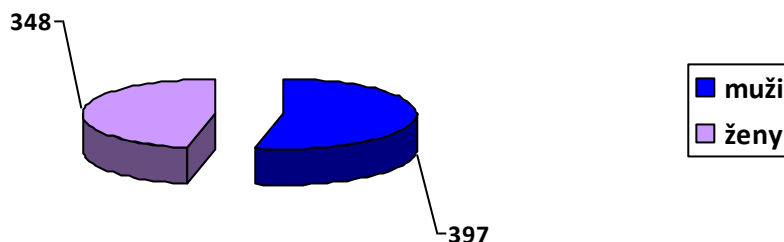
Rozdelenie obyvateľstva podľa pohlavia

K 31.12.2024 žilo na území obce celkom 745 obyvateľov. V rámci celkového počtu obyvateľov, predstavujú ženy 47 % a muži 53 %. Štruktúra obyvateľstva obce podľa pohlavia je charakteristická pre vidiecku populáciu na Slovensku. Obnova generácie je síce pomalá, ale v súčasnosti zabezpečujúca prirodzenú reprodukciu obyvateľstva v obci. V obci je takmer rovnako zastúpená mužská aj ženská zložka populácie.

Tabuľka č.3: Rozdelenie obyvateľstva podľa pohlavia

Rozdelenie obyvateľstva podľa pohlavia	
Muži	397
Ženy	348
SPOLU	745

Zdroj: Štatistický úrad SR

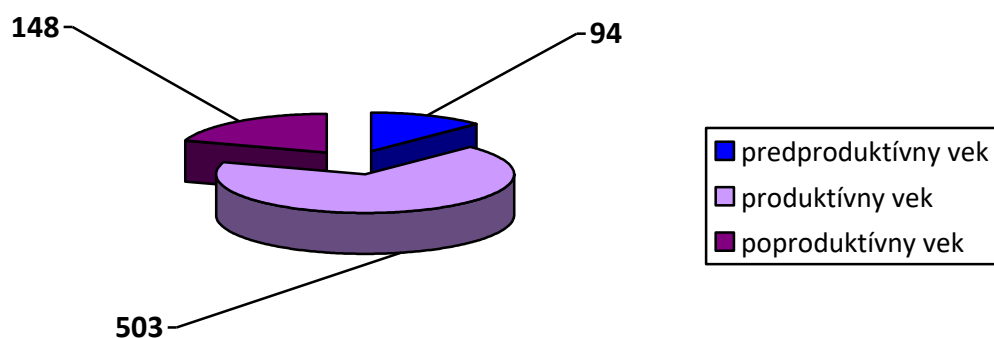
Graf č.3: Rozdelenie obyvateľstva podľa pohlavia**Rozdelenie obyvateľstva podľa vekových skupín**

Demografický vývoj obyvateľstva sa odráža predovšetkým vo vekovej štruktúre obce. Všeobecným prejavom demografického vývoja obyvateľstva v obciach je nepriaznivá veková štruktúra z hľadiska vekových kategórií. Vo vekovej štruktúre obyvateľov podľa údajov za rok 1996 - 2024 obce Hontianske Moravce prevládajú obyvatelia v produktívnom veku. Vývoj obyvateľstva z hľadiska vekových kategórií nezaznamenal v obci žiadne výrazné zmeny.

Z celkového počtu obyvateľov žijúcich v obci v roku 2024 bolo v predproduktívnom veku (0-14,9 rokov) 94 obyvateľov. Vo vekovej skupine 15 – 64,9 roka, tzn. V produktívnom veku bolo 503 obyvateľov a 148 obyvateľov v poproduktívnom veku (65 rokov a viac). Vyjadrené v percentách voči celkovému počtu obyvateľstva – predproduktívny vek tvoril 12 %, produktívny 68 % a 20 % tvorila skupina poproduktívneho veku.

Index starnutia v roku 1996 dosahoval hodnotu 74,84, v roku 2002 klesol na 60,65. V roku 2024 dosiahol index starnutia hodnotu 157,45 t.j. na jedného predproduktívneho obyvateľa pripadá 1,5 dôchodcu. Index starnutia v obci sa zvyšuje, tzn. podiel obyvateľov v predproduktívnom veku nie je v dobrom pomere s obyvateľmi veku poproduktívneho. Táto tendencia ukazuje na starnutie obyvateľstva v obci.

Priemerný vek obyvateľstva v obci v roku 2024 dosiahol hodnotu 44,95 rokov.

Graf č.4: Rozdelenie obyvateľstva podľa vekových skupín**Tabuľka č.4: Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva**

Obec	Trvalo bývajúce obyv.	Najvyššie dosiahnuté vzdelanie					
		Základné	Bez maturity	S maturitou	Vysokoškolské	Bez vzdelania	Nezistené
Hontianske Moravce	767	105	233	210	101	74	44

Zdroj: Štatistický úrad SODB 2021

Tabuľka č.5: Národnostná štruktúra obyvateľstva

Národnosť	Spolu	Slovenská	Rusínska	Ukrajinská	Česká	Maďarská	Ostatné	Nezistená
Počet	767	695	2	26	3	7	6	28

Zdroj: Štatistický úrad SODB 2021

Tabuľka č.6: Materinský jazyk obyvateľstva

Materinský jazyk	Spolu	Slovenský	Ukrajinský	český	Maďarský	Poľský	Ostatný	Nezistený
Počet	767	704	21	4	6	1	4	27

Zdroj: Štatistický úrad SODB 2021

Tabuľka č.7: Štruktúra náboženského vyznania obyvateľstva

Náboženstvo	Spolu	Rímsko katolícka cirkev	Evanjelická cirkev augsburského vyznania	Budhizmus	Pravoslávna cirkev	Iné	Bez vyznania	Nezis- tené
Počet	767	342	203	6	29	8	119	60

Zdroj: Štatistický úrad SODB 2021

Marginalizované skupiny ľudí, ktoré sú v spoločnosti vylúčené, znevýhodnené alebo im sú odopierané bežné práva a príležitosti môžeme identifikovať v každej obci. Tieto skupiny čelia diskriminácii a nerovnosti v rôznych oblastiach života vrátane zamestnania, bývania, vzdelania a zdravotnej starostlivosti. Príklady zahŕňajú menšiny, ľudí so zdravotným postihnutím, LGBTQ+ komunitu, bezdomovcov, imigrantov a iné skupiny, ktoré sú odsunuté na „okraj spoločnosti“. Taktiež sa môžu stať chránenou osobou v prípade trestného činu, ktorá podľa zákona požíva zvýšenú ochranu, napríklad dieťa, tehotná žena, osoba vyššieho veku, chorá osoba a pod.

Obec sa snaží pomáhať obyvateľom, ktorí by mohli byť ohrození prípadným odsunutím na okraj spoločnosti. Zabezpečuje čoraz viac bezbarierových prístupov v budovách a verejných priestranstvách, približuje občanom rôzne sociálne služby a pomoc pri komunikácii s organizáciami verejnej správy a iných inštitúcií. Podporuje rozvoj vzdelávania, snaží sa zlepšovať prístup ku vzdelávaniu, odstraňovať predsudky a diskrimináciu a zvyšovať kvalifikáciu obyvateľstva obce a ich zamestnateľnosť.

Lokalizácia MRK v rámci sídelnej štruktúry

V rámci sčítania ľudu, domov a bytov v roku 2021 sa k rómskej národnosti v Hontianskych Moravciach neprihlásil ani jeden občan. Štatistické údaje nevystihujú skutočný počet občanov rómskeho pôvodu. Ponúkame skutočný prehľad o počtoch marginalizovanej rómskej komunite v obci Hontianske Moravce. Údaje sú spracované na základe prieskumu, ktorý robil Obecný úrad Hontianske Moravce ku 31.12.2024.

V rámci prieskumu aktuálneho stavu rómskeho obyvateľstva v okrese Krupina sme zistili nárast prisťahovaných rómskych obyvateľov do obce Hontianske Moravce. Obec Hontianske Moravce má v súčasnosti evidovaných 97 obyvateľov MRK, ale v skutočnosti ich žije v obci 67.

Menšia časť obyvateľov MRK v obci Hontianske Moravce si vzhľadom k svojej vzdelanostnej, kultúrnej a sociálnej úrovni nedokáže bežnými prístupmi a spôsobmi zabezpečiť primerané bývanie. Ide o sociálne kategórie, ktoré sa z rôznych príčin nedokážu uplatniť na trhu práce alebo sú z neho úplne vylúčené a dostávajú sa do pozície sociálne ohrozených a marginalizovaných skupín obyvateľstva.

Dlhodobá koncepcia bývania pre marginalizované skupiny obyvateľstva a metódy jej financovania je preto vo svojej podstate zameraná na riešenie problematiky bývania príslušníkov sociálne vylúčených rómskych komunít v obecných koncentráciách, priestorovo segregovaných a separovaných osídleniach a je špecifickým doplnením koncepcie štátnej bytovej politiky. Jej cieľom je navrhnúť princípy riešenia a podporné nástroje zabezpečenia primeraného štandardu bývania príslušníkov sociálne vylúčených rómskych komunít v závislosti od miestnych socioekonomických podmienok. Vlastnícke vzťahy obyvateľov MRK v obci Hontianske Moravce ku svojim obydliam sú rôzne. Väčšina

obyvateľov MRK má vysporiadané aj vlastníctvo pozemkov, na ktorých stojí ich obydlie. Druhy obydlií a ich vybavenia sú tiež rôzne.

Bytový fond a bytová výstavba

Možnosti bývania a stavania rodinných domov a bytového fondu sú kľúčové faktory, ktoré ovplyvňujú demografický vývoj obce, rozvoj obce a naplňajú základnú obytnú funkciu obce.

Domový a bytový fond obce Hontianske Moravce podľa štatistiky SODB2021 bol tvorený 236 domami, z toho 203 rodinnými domami, 10 bytovými domami a 23 budov iného charakteru. Z tohto celkového počtu bolo v roku 2021 trvale obývaných 172 domov (73%). Z 65 trvalo neobývaných domov bolo 21 určených na rekreáciu.

Na 1 byt pripadalo 4,4 osoby a obytná plocha na 1 byt tvorila v priemere výmeru 70 m².

Tabuľka č.8. - 9.: Domy, byty a ukazovatele bývania v obci v roku 2021

Počet domov spolu	Rodinné domy		Bytový dom		Budovy na bývanie		Poly funkčná budova		Ostatné budovy		Rekreačné objekty	
obývanosť	A	N	A	N	A	N	A	N	A	N	A	N
236	148	55	16	1	7	2		1	1	2		4
Výmera v m ²	48545	6080	3320	2250	1020	150		120	150	120		400
Počet obyvateľov	376	0	291	0	75	0	0	0	15	0	0	0

Zdroj: SODB2021

Byty	Rodinné domy/byt	Bytový dom/byt	Budovy na bývanie/byt	Ostatné budovy/byt	Rekreačné objekty/byt
Bez splachovacieho záchoda	37	0	2	0	0
Bez kúpeľne	21	0	0	0	2
Bez vodovodu	12	0	0	0	
Vlastný zdroj vody	33	0	0	0	1

Zdroj: SODB2021

Obrázok č.1: Bytové domy v Hontianskych Moravciach

2.8 Vybavenosť obce

Technická infraštruktúra

Elektrická energia, zásobovanie vodou, kanalizácia, odpady, komunikačné siete

Obec Hontianske Moravce je v súčasnosti zásobovaná elektrickou energiou z 22 kV vzdušného vedenia z Dudiniec, z ktorého je vyvedená odbočka pre zásobovanie obce Hontianske Moravce. Dodávateľom elektrickej energie je SSE Žilina a.s.

Elektrické siete sú vybudované pozdĺž miestnych komunikácií. V súčasnej dobe je elektrická energia zavedená do všetkých domácností obyvateľstva. Niektoré domácnosti MRK, boli z dôvodu neuhrádzania platieb za spotrebu elektrickej energie odpojené od siete.

V obci je vybudovaná kanalizácia a tiež čistička odpadových vôd, ktorú prevádzkuje obec. Obyvatelia využívajú žumpy. Prípadné znečistenie vodných tokov je zapríčinené vypúšťaním domových odpadových vôd bez prečistenia.

Tiež je v obci vybudovaný celoobecný vodovod, ktorý prevádzkuje STVPS a.s. Zvolen. Všetky domácnosti majú možnosť pripojenia na obecný vodovod ale využívajú aj vlastné studne.

V obci je zavedený separovaný zber, separujú sa plasty, papier, sklo, textil a elektronický odpad. Všetky domácnosti majú svoje nádoby na odpad, ktoré sú pravidelne v mesiaci vyvážané. Plasty a papier sú odvážané raz mesačne.

Obec je plynofikovaná. Počet plynových prípojok nám nie je známy. V súčasnej dobe je odber plynu využívaný prevažne na vykurovanie, varenie a ohrev vody.

Komplexné poštové služby sú zabezpečované prostredníctvom pošty, ktorá sídli v obci. Na území obce existuje pevná telefónna sieť spoločnosti T-Com a mobilná telefónna sieť T-Com, Orange a O2. Bezplatná Wifi sa nachádza v okolí kaštieľa. Digitalizáciou telefónnej siete sa výrazne zlepšila komunikačná dostupnosť a využitie internetu.

Tabuľka č.10: Súhrnný prehľad stavu základnej infraštruktúry v obci

Infraštruktúra	Hontianske Moravce
cesty 1. kat	0
cesty 2 kat.	0
Ostatné v m	3000
Železničná sieť v km	0
Plyn v m	5000
Kanalizácia v m	6600
ČOV	1
Vodovod v m	3000
Vodný zdroj	Áno
Zber TKO	Áno
Klasický	Áno
Separovaný	Áno
Domové ČOV	0
Spôsob vykurovania	Pevné palivo, elektrina, plyn
Vedenie el. energie	Áno
Vzdušné	Áno
Káblové	Áno
Želez. stanica	Nie
Vlakové spoje	Nie
Želez. zastávka	Nie
Autobus. stanica	Nie
Autob. spojenie	Áno
Z toho expresné	Áno
Telefónny rozvod	Áno
Rozhlas	Áno
Káblová TV	Áno
Internetové pripojenie	Áno

Zdroj: obec

Komunikácia s okolím je zabezpečená prostredníctvom Slovenskej pošty, obecného rozhlasu, úradných a informačných tabúl, internetovej stránky a mobilných operátorov.

Obec má internetovú stránku: www.moravce.sk

Zásobovanie potravinami zabezpečujú:

- predajňa COOP Jednota Krupina spotrebné družstvo

Nosnou pozemnou komunikáciou, ktorá vedie stredom obce je cesta III. triedy č. 1550. Obec je vzdialená 3 km od medzinárodnej dopravnej tepny E 77 Budapešť – Šahy – Banská Bystrica – Trstená – Krakov, ktorá má veľký význam pre celý región.

Dopravné a inžinierske siete vytvárajú základný predpoklad pre rozvoj podnikateľských aktivít v regiónoch. Ide o finančne náročné investície, pre ktoré obec nedisponuje dostatočnými finančnými prostriedkami. V obci nie sú inžinierske siete vybudované kompletne a v budúcnosti sa počíta s ich dobudovaním. Technická infraštruktúra predstavuje veľmi dôležitý faktor pôsobiaci na ekonomický rozvoj obce. Vytvára podmienky pre kvalitné bývanie obyvateľstva, rozvoj podnikateľských aktivít v obci a okolí a poskytuje dôležité služby pre obyvateľov.

Regionálnu verejnú osobnú dopravu môžeme chápať ako sociálnu službu, ktorú by mal štát poskytovať všetkým vrstvám obyvateľov, ktorí sa svojou prácou a odvodmi do daňových systémov podieľajú na fungovaní celého národného hospodárstva, a to podľa rovnakých pravidiel. Preto by všetci obyvatelia tohto štátu mali mať právo na dopravné služby spojené s ich ústavnými právami na prácu, na vzdelanie, na zdravotnú starostlivosť a teda mali by mať možnosť dopraviť sa za týmito účelmi verejnou osobnou dopravou.

Verejnú dopravnú sieť v obci zabezpečuje autobusová a cestná doprava. Zabezpečuje ju SAD Zvolen a.s.. Intenzita autobusovej dopravy je dostatočná počas pracovných dní.

Nedostatočné je najmä spojenie vo večerných hodinách a cez víkend. Prípadné medzery v dopravnom poriadku musia obyvatelia riešiť vlastnou dopravou. Vzdialenosť z Hontianskych Moraviec k najbližšiemu letisku Sliač je 70 km. Vzdialenosť od hlavného mesta SR Bratislavy je 180 km. Obyvatelia obce sa presúvajú za úradmi, do zamestnania, do škôl verejnou autobusovou dopravou a osobnou dopravou.

Občianska infraštruktúra

Základné služby, školstvo, zdravotníctvo, sociálne služby

Sociálnu a kultúrnu infraštruktúru v obci tvorí niekoľko budov a priestranstiev, ktorých využívanie je určené obyvateľom. V obci je vybudovaný kultúrny dom, spojená ZŠ s MŠ a ZUŠ, tu sa nachádza aj knižnica, ďalej detské ihriská, kostoly a dom smútku.

Tabuľka č. 11. - 12: Súhrnný prehľad stavu občianskej infraštruktúry v obci

Obec	Reštaurácia	Pohostinstvo	Cukráreň	Pošta	Banka	Polícia	Obchod
Hontianske Moravce	0	1	0	1	0	0	2

Zdroj: obec

Obec	ambulancie	Lekáreň	Mat. škola	Zákl. škola 1.st.	Zákl. škola 2.st.	Kult. dom	Knižnica	Kostol	Dom smútku
Hontianske Moravce	2	1	1	1	1	1	1	3	1

Zdroj: obec

Spojená škola, Kostolná 18, Hontianske Moravce

Škola sa nachádza v najjužnejšej časti okresu Krupina v obci Hontianske Moravce, na rozmedzí okresov Krupina a Levice a tiež na rozhraní Banskobystrického a Nitrianskeho kraja. Školu navštevujú žiaci z týchto obcí: Hontianske Moravce, Dudince, Terany, Hontianske Trstáň, Lišov, Súdvce a Sudince.

Škola bola postavená v roku 1960. V školskom roku 2000/2001 bola odovzdaná do užívania prístavba 6 triedneho pavilónu, čím sa značne zlepšili priestorové možnosti školy. V súčasnosti sa počet žiakov školy pohybuje od 100 do 130. Škola má 4 triedy na I. stupni, 5 tried na II. stupni a 1 oddelenie ŠKD. Od školského roku 2000/2001 je v budove umiestnená aj špeciálna základná škola, ktorá sa presťahovala z nevyhovujúcich priestorov. V tomto čase má už iba 1 špeciálnu triedu, ktorá je súčasťou Spojenej školy. Dňa 1.7.2002 prešla škola na právnu subjektivitu a zároveň sa spojila s materskou školou. Vznikla tak Základná škola s materskou školou v Hontianskych Moravciach.

Súčasťou ZŠ s MŠ Hontianske Moravce je aj Základná umelecká škola. Z uvedených dôvodov musela škola od 1.9.2023 zmeniť názov na Spojenú školu.

V budove ZŠ sa nachádza knižnica. Škola svojím umiestnením patrí medzi najkrajšie školy v okrese Krupina. Je postavená na vyvýšenom mieste za kaštieľom a je obklopená parkom a zeleňou.

Obrázok č.2-3: Základná škola

Materská škola

Pre deti predškolského veku je zabezpečená celodenná starostlivosť v obci. V materskej škole pracujú kvalifikovaní pedagogickí zamestnanci, ktorí pripravujú pre deti bohatý edukačný program. Budova materskej školy je umiestnená v areáli budovy základnej školy s dostatkem zelene, ideálne pre celodenný pobyt detí. Deti majú zabezpečenú teplú

stravu. Materskú školu navštevujú deti vo veku od 3 - do 6 rokov. Počet detí v materskej škole je 27.

Obsluha obyvateľov obce a spádovej oblasti na úrovni základných zdravotníckych služieb je zabezpečená v zariadení zdravotného strediska v obci Hontianske Moravce. Nachádza sa tu ambulancia všeobecného lekára a stomatologická ambulancia. V prípade odborných vyšetrení obyvatelia využívajú Nemocnicu s poliklinikou vo Zvolene a v Leviciach. V obci je Obvodné zdravotné stredisko, kde poskytujú služby všeobecnej ambulancie pre dospelých, zubná ambulancia a tiež lekáreň.

V obci pôsobí zariadenie sociálnych služieb, v ktorom je možné zabezpečiť pobytovú sociálnu službu. **Stredisko Evanjelickej Diakonie Hontianske Moravce** ponúka pre seniorov možnosť dôstojného prežívania chvíľ jesene života. Keďže prijímatelia sociálnych služieb tu nachádzajú spoločnosť ľudí v rovnakom veku, vymenili tak samotu za možnosť stretávať sa a komunikovať s inými. Kapacita zariadenia je 34 klientov. Plnohodnotný život zabezpečuje kvalifikovaný personál v zložení 18 zamestnancov.

Obrázok č. 4: Stredisko Evanjelickej Diakonie Hontianske Moravce

Mimo obce Hontianske Moravce najbližšie zabezpečuje potrebné sociálne služby zariadenie v Teranoch. V súčasnosti v obci nie je žiadaná opatrovateľská služba, avšak nie je vylúčené, že v budúcnosti o túto službu bude záujem. Terénna sociálna práca je v prevádzke, je vysoko žiadaná a poskytovaná je k plnej spokojnosti. Sociálne služby pre jednotlivé sociálne skupiny v súčasnosti zabezpečujú aj rodiny navzájom, s využitím ďalších systémov sociálneho zabezpečenia a pomoci cez dávky.

Na koordináciu sociálnej služby má obec vytvorenú funkciu terénneho sociálneho pracovníka – na posúdenie problému fyzickej osoby, rodiny alebo komunity, poskytnutie základných informácií o možnostiach riešenia problému a podľa potreby aj odporúčanie a sprostredkovanie ďalšej odbornej pomoci a asistenta terénneho sociálneho pracovníka na vyhľadávanie a evidenciu občanov odkázaných na sociálnu službu. Sociálnu agendu zabezpečuje pre obec Spoločná úradovňa v Krupine. V poslednej dobe badať ťažkosti s umiestnením odkázaných na pomoc v zariadeniach.

Obec podporuje aktivity subjektov na vytvorenie sociálneho zariadenia pre potreby obce a regiónu. Vo výhľadovom pláne je potrebné zabezpečenie opatrovateľskej služby, stravovania a pomoc pre rómsku komunitu a udržanie terénnej sociálnej práce, so zreteľom na zotrvanie prijímateľov v domácom prostredí, k vytvoreniu podmienok pre plnohodnotný spoločenský a kultúrny rozvoj cieľových skupín.

Nakoľko finančné možnosti obce sú obmedzené, obec podporuje prípadnú snahu verejných subjektov poskytujúcich sociálne služby, na zabezpečenie potrebných sociálnych služieb pre obec.

Obec poskytuje najmä tieto sociálne služby:

- dohľad nad nesvojprávnymi občanmi (spolupráca s okresným súdom)
- funkcia osobitného príjemcu sociálnych dávok
- návštevy jubilujúcich starších občanov (narodeniny, výročia svadby)
- stretnutia dôchodcov
- pomoc v krízových situáciách (živelná pohroma, rodinná tragédia a pod.).
- poskytovanie jednorázovej finančnej podpory po ukončení výkonu trestu odňatia slobody
- v prípade potreby zabezpečenie opatrovateľskej služby a stravovania
- terénna sociálna práca

Obrázok č. 5: Kaštieľ – zdravotné stredisko a sídlo terénnej sociálnej služby

Obec v prípade potreby podporuje:

- poskytovanie sociálnych služieb s verejnými a neverejnými poskytovateľmi pre potreby obce na základe zmluvy s poskytovateľom.

Kultúra, šport, rekreácia a cestovný ruch

Spoločenský život je veľmi aktívny, na ktorom sa zúčastňujú vekové kategórie od detí po seniorov. V obci je vybudovaných sedem športových ihrísk vrátane telocvične pri Spojenej škole, v okolí ako aj po obci sú vyznačené cyklistické trasy, realizuje sa zážitková turistika

do pivníc na hone „Mačkáš“ a na hone „Jeruzalem“, kde obyvatelia pestujú, vyrábajú a ochutnávajú víno. Pre tento kraj je príznačný samorodý vinič. Organizuje sa Beh zdravia, ktorý má vyše 25 ročnú tradíciu.

V letnej sezóne sú využívané priestory parku s Kaštieľom, na balkóne ktorého sa usporadúvajú letné koncerty.

Obrázok č. 6-7: Beh zdravia

a

Z rozprávky do rozprávky

Obrázok č.8 -9: Posedenie so seniormi

a

Pálenie vatry

Obec organizuje každoročne:

- Obecná zabíjačka
- Stavanie mája
- Deň matiek
- MDD – Z rozprávky do rozprávky
- Posedenie so seniormi
- Deň dobrovoľníctva
- Divadelné popoludnie
- Mikulášsky večierok
- Vianočné trhy
- Silvester
- Swap – výmena oblečenia v klube „Len tak“

Cestovný ruch je významným a nepopierateľným aspektom ekonomického rozvoja príslušného regiónu, pretože vytvára pracovné príležitosti pre skupiny obyvateľov, zvyšuje príjmy, stimuluje kapitálové investície, vytvára príležitosti pre rozvoj malých a veľkých podnikov. Obec a jej okolie ponúka výborné podmienky pre:

- pešiu turistiku
- cykloturistiku
- zber lesných plodov
- športové aktivity

Vzhľadom k charakteru územia a k jeho prírodným danostiam sa obec snaží vytvoriť podmienky pre rozvoj cestovného ruchu v obci a blízkom okolí, a tak sa vytvára priestor pre podnikateľské subjekty pôsobiace v oblasti cestovného ruchu realizovať svoju činnosť v danej lokalite. Dôsledkom týchto aktivít zabezpečujeme zvýšenie ekonomického rozvoja obce, ktorý patrí medzi strategické ciele obecnej samosprávy. Cestovný ruch v obci zaznamenával do vypuknutia pandémie COVID–19 celkový rast, čo sa pandemickou situáciou a ňou nariadenými opatreniami značne spomalilo. Nižší stupeň rozvoja cestovného ruchu je spôsobený aj socio-ekonomickou situáciou, ale aj z hľadiska nedostatočne vybudovanej infraštruktúry, nedostatku ľudských zdrojov, chýbajúcim prístupom k základným službám.

K hlavným aktivitám vykonávaných návštevníkmi našej obce je návšteva **Hontianskej izby** a turistických chodníkov, či pobyt v prírode alebo účasť na kultúrnych podujatiach. Cieľom obce je v nasledujúcom programovom období vytvoriť pre návštevníkov zaujímavý turistický bod a priniesť im atraktívnejšie zážitkové programy spoznávania prírody a predstavenia vinohradníctva, včelárstva a tradičného remesla. Návštevníci tak môžu stráviť čas v prírode pri príjemných aktivitách zameraných na ľudovú tradíciu a to pre všetky vekové kategórie. Zároveň hľadať možnosti na budovanie nových náučných turistických chodníkov a zaujímavých lokalít, cyklotrás a rozvoj infraštruktúry spojenej s environmentálnym vzdelávaním. Zabezpečiť v obci udržateľný cestovný ruch, ktorý bude plne zohľadňovať svoje súčasné aj budúce hospodárske aj sociálne a environmentálne dosahy, riešenia potrieb návštevníkov, odvetví hospodárstva, životného prostredia aj domáceho obyvateľstva. Pracovať na rozvoji tak, aby bolo využívané kultúrne a prírodné dedičstvo v súlade programovými rozvojovými dokumentmi regiónu a kraja.

Zachovaný **kaštieľ** bol postavený v roku 1868 zemepanskou rodinou Zmeškalovcov. Dal ho postaviť Žigmund Zmeškal, keď mu otec odovzdal majetok v Kostolných Moravciach. Majetok aj starý kaštieľ, či skôr kúria boli zanedbané a tak nový majiteľ začal od základov. Plán na výstavbu si nakreslil sám. Kaštieľ je postavený v novoklasicistickom slohu ako dvojpodlažná bloková dvojtraktová budova s pozmenenou dispozíciou. Miestnosti sú s rovnými stropmi. Od západu je predstavený portikus na štyroch toskánskych stĺpoch, na druhom podlaží s balkónom. Z východnej (záhradnej) strany je medzi jednoosovými rizalitmi vstupná piliérová loggia. Okolo novej budovy kaštieľa bol vybudovaný záhradný park.

Vzadu bola postavená budova pre správcu majetku, za ňou záhradný altánok. Starý kaštieľ (kúria) ostal zachovalý (bol približne na mieste dnešnej školskej telocvične). Hospodárske budovy, maštale pre dobytok, kone a ovce, aj mliekareň boli dolu severozápadne pod kaštieľom.

Dnes sa v ňom nachádzajú zdravotné zariadenia- ambulancia praktického lekára, zubného lekára a lekáreň.

Izba ľudových tradícií je umiestnená v priestoroch pri katolíckom kostole v Opatových Moravciach a bola otvorená 22.9.2021. Izba bola zriadená pre zachovanie dedičstva našich predkov, aby mladšie generácie našich občanov mali predstavu o tom, ako žili ich starí rodičia. Aké mali zvyky, ako sa obliekali, čím sa zaoberali a pod.

Pri prehliadke ľudovej izby má návštevník možnosť spoznať, koľko životnej múdrosti, dôvtipu, umeleckej zručnosti a pritom jednoduchosti je ukryté vo veciach dennej potreby našich predkov. Všetpujeme svojim potomkom lásku k tradíciám, aby boli hrdí na svoj kraj, na svoju domovinu, aby sme úspešne predali tú pomyselnú štafetu národnej hrdosti a aby ju mal kto úspešne ďalej niesť. Lebo práve tradície nás robia tými jedinečnými, neporovnateľnými.

Exponátmi prispeli obyvatelia obcí: Hontianske Moravce, Hontianske Trstáňy, Dudince.

Vzhľadom k zjednodušeniu aktivít regiónu v oblasti cestovného ruchu boli založené inštitúcie cestovného ruchu regiónu, ktoré zastupujú OZ MAS Zlatá cesta a OOCR zriadená Banskobystrickým samosprávnym krajom. Inštitúcie boli založené s cieľom koordinácie aktivít cestovného ruchu za účelom rozvoja cestovného ruchu v regióne. Základnou úlohou združení je vytvárať podmienky na všestranný rozvoj územia v súlade so špecifickými podmienkami ochrany prírody v regióne a cieľavedomý a koordinovaný postup pri tvorbe koncepcie rozvoja mikroregiónu.

Úrady, inštitúcie a organizované občianske iniciatívy

Obec Hontianske Moravce má **Obecný úrad**, ktorý disponuje dostatočným personálnym a technickým zabezpečením. Na obecnom úrade pracuje manažment obce v zastúpení starosta obce, ekonomická hospodárka, referentka daní, matrikárka a hlavný kontrolór obce. Okrem týchto zamestnancov má obecný úrad zamestnancov na úrovni technickej údržby v počte 2 osoby.

V obci sa nachádza Slovenská pošta. V neďalekom okresnom meste pôsobia bankové a poisťovacie inštitúcie, inštitúcie štátnej správy (Okresný úrad), špecializovaná štátna správa (Úrad životného prostredia, Katastrálny úrad) a verejnej správy (Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny).

Zoznam spoločenských organizácií:

- TJ Družstevník
- Jednota dôchodcov Slovenska
- Dobrovoľný hasičský zbor
- Klub „Len tak“
- Poľovnícke združenie
- Cirkevné organizácie
- FS Hrozienska

Detský folklórny súbor Hrozienska vznikol v januári v roku 2007. Má šesťnásť členov a názov si vybrali podľa symbolu v erbe obce, kde je okrem iného vyobrazený strapec hrozna a členovia súboru sú hrozienkami na tomto strapci. Iniciátorom myšlienky vzniku súboru bol Ing. Miroslav Prístavka a realizátorom myšlienky pani učiteľka - ŠKD Mária Meňušová a scenáristka - Mgr. Ľudmila Fridrichová a krajčírky detských krojov - Margita Chobodová, Jana Ľuptáková. Činnosť súboru je financovaná obcou Hontianske Moravce. Detský folklórny súbor Hrozienska svojimi vystúpeniami rozdáva radosť, svojimi tanečnými pásmami a dramatickým vystúpeniami sa snažia o zachovanie historického dedičstva ľudovej slovesnosti v našej oblasti, približujú spôsob života predkov, ich zvyky, odievanie.

Obrázok č.9: Detský folklórny súbor Hrozienska

Občianske združenie Zlatá cesta - Miestna akčná skupina

Vznik Občianskeho združenia Zlatá cesta je výsledkom dlhoročnej spolupráce členov občianskych združení - Mikroregión Hontianka, Mikroregión Južné Sitno, Mikroregión Konkordia a združenia právnických osôb Región Sitno, ktoré sa usilujú o dosiahnutie regionálneho rozvoja s cieľom zabezpečiť trvalo udržateľný rozvoj vidieckeho priestoru. Združenie vykonáva svoju činnosť v území obcí Baďan, Beluj, Prenčov, Počúvadlo, Kráľovce - Krnišov, Žibritov, Svätý Anton, Štiavnické Bane, Dudince, Banská Štiavnica, Hontianske Moravce, Hontianske Nemce, Sebechleby, Banský Studenec, Dekýš, Ilija,

Kozelník, Močiar, Podhorie, Vysoká, Devičie, Drážovce, Domaníky, Hontianske Tesáre, Ladzany, Lišov, Medovarce, Rykynčice, Sudince, Súdovce, Terany, Banská Belá.

Cieľom občianskeho združenia je zvýšiť kvalitu života vo vymedzenom území v zmysle článku 3 stanov, zlepšiť ekonomické príležitosti a sociálne podmienky vo všetkých oblastiach hospodárskeho, sociálneho, kultúrneho, spoločenského, duchovného a športového života, všetkých ekonomických a sociálnych skupín jeho obyvateľov. Občianske združenie bude v spolupráci s ostatnými subjektami prostredníctvom svojich aktivít v uvedených oblastiach prispievať k všestrannému rozvoju územia, k zvýšeniu jeho konkurencieschopnosti a životnej úrovne jeho obyvateľov, na základe dokonalej znalosti územia, jeho potrieb, podmienok, zdrojov a potenciálov.

2.9 Ekonomická výkonnosť

Ekonomická výkonnosť obce súvisí s jeho podielom na tvorbe HDP a počte nezamestnaných v národnom hospodárstve. Všeobecne platí, že čím je vyššia ekonomická výkonnosť obce, tým je vyšší jeho podiel na tvorbe HDP a nižší jeho podiel na počte nezamestnaných. Príčinou nízkej ekonomickej výkonnosti obce nemusí byť iba nízka úroveň jej ekonomického potenciálu, ale aj jeho nedostatočné využívanie.

V hospodárstve obce Hontianske Moravce má dominantné postavenie a tradíciu poľnohospodárstvo a vinohradníctvo.

Významnou pomocou pre ekonomickú výkonnosť obce je rozvoj podnikateľských aktivít v rôznych oblastiach výroby a služieb. Jedná sa prevažne o autoservis a pneuservis, stavebné práce a iné drobné služby.

V obci je zastúpenie najmä drobných živnostníkov. Ich existencia na území obce značne vplýva na finančné možnosti obce a obyvateľstva. Všetky podnikateľské subjekty pôsobia na komerčnej báze. Niektorí podnikatelia majú len sídlo v obci a svoju podnikateľskú aktivitu vykonávajú mimo obce.

Miera ekonomickej aktivity v obci je okolo 46 %, menšia časť obyvateľstva je napojená na štátne sociálne dávky. Narastá skupina občanov, ktorí nevedia hospodáriť s finančnými prostriedkami. Vyše 70 % ekonomicky aktívnych obyvateľov odchádza za prácou mimo obce. Chýbajú možnosti zamestnávať obyvateľov s najnižším vzdelaním.

Dôležitými faktormi pre ekonomický rozvoj obce sú taktiež podmienky pre rozvoj podnikania v obci a podnikateľské aktivity súkromného sektoru. Súkromné podnikanie sa v obci sústreďuje predovšetkým do činnosti fyzických osôb zameraných na podnikanie, v oblasti obchodu a remeselníckych služieb. Podnikateľská aktivita je zameraná najmä na maloobchod, včelárstvo, poisťovníctvo, stavebné a lesnícke služby, ako aj služby na údržbu a opravu motorových vozidiel. Poľnohospodárske družstvo Hontianske Moravce a jej dcérske spoločnosti sú významnými podnikateľskými subjektami regiónu.

Celková podnikateľská aktivita v obci v porovnaní s priemernými ukazovateľmi rozvoja podnikania v SR je pomerne priaznivá. Väčšina obyvateľov predovšetkým trvale bývajúcich v obci, sa rozhoduje podnikáť ako fyzické osoby na základe živnostenského povolenia, a to najmä z dôvodu straty zamestnania, využitia vzdelania a zručnosti v danom odbore a zamestnania rodinných príslušníkov a blízkych.

V samotnej obci sa **priemyselná výroba** nikdy nenachádzala. V minulosti bol v okresnom meste Krupina najdôležitejší z hľadiska výroby a zamestnanosti strojársky priemysel. Po roku 1989 došlo k poklesu priemyselnej výroby a k následnému poklesu pracovných miest v strojárskej firme Way Industry Krupina. Koncom 20. storočia začal útlmový program strojárkej výroby a v súčasnosti tento druh priemyslu už nie je z hľadiska zamestnanosti a výroby majoritný. Iný priemysel v okresnom meste zastupujú nábytkársky priemysel spoločnosť LIND, elektrotechnický priemysel spoločnosť BROTHER SLOVAKIA a WITTUR.

Územie obce ponúka výborné podmienky na **poľnohospodársku výrobu**, kde teplota v januári klesá na -3° až -6° C, v júli stúpa na 19° C až 26° C. Pestovanie niektorých teplomilných plodín obmedzuje vymrzanie pri inverzných situáciách. Bezmrázové obdobie trvá 160 – 180 dní. Priemerný ročný úhrn zrážok 600 -700 mm neposkytuje dostatok vlhky pre intenzívnu rastlinnú výrobu, pretože také i väčšie hodnoty dosahuje potenciálny výpar. Z hľadiska bonity pôdy patria pôdy Krupinskej planiny, ktorej súčasťou je aj územie obce Hontianske Moravce k stredne produkčným / 4. stupňa zo 6-stupňovej škály /, niektoré k produkčným / 3. stupeň /. V katastrálnom území obce Hontianske Moravce prevládajú hnedé pôdy, ktoré sa vyvinuli na nekarbonátovom pôdnom substráte a na tieto pôdne typy sa viaže lesné spoločenstvo a rastlinstvo. Tieto pôdy majú veľký význam pre intenzívne poľnohospodárstvo, ktoré má v tejto oblasti dobré podmienky. Perspektívnou sa javí oblasť alternatívneho poľnohospodárstva – pestovanie bio produktov.

Trh práce v BBSK a v okrese Krupina

V rámci uplatnenia sa obyvateľstva na trhu práce Banskobystrického samosprávneho kraja je dôležité si uvedomiť najdôležitejšie charakteristiky sociálno-ekonomického stavu regiónu, stupňa rozvoja spoločenského kapitálu, problematiku zamestnanosti a nezamestnanosti a problematiku vzdelávania. V rámci týchto faktorov budeme uvažovať o možnostiach uplatnenia sa obyvateľstva na trhu práce. Zamestnanosť Okres Krupina je prevažne poľnohospodársko-priemyselný.

Priemysel dominuje len v okresnom meste Krupina, a to len v strojárskom a nábytkárskom odvetví. Na ústupe je klasický, potravinársky. V obci a jeho okolí dominuje poľnohospodárska výroba. V okrese Krupina má na zamestnanosť veľký vplyv slabá infraštruktúra, malý počet malých a stredných podnikateľských subjektov a ich slabý rozvoj. Okres pociťuje nedostatok kvalifikovaného potenciálu v oblasti ľudských zdrojov, pretrvávajúcu stagnáciu poľnohospodárskych podnikov, v minulých rokoch aj zánik

niektorých poľnohospodárskych družstiev, prípadne zmenu ich vlastníckych vzťahov. Zanikol tradičný potravinársky priemysel zrušením Krupinskej mliekarne a.s. a Mlynu Krupina a.s. a udomácnil sa nábytkársky priemysel. Významní investori vytvorili pracovné príležitosti vo výrobe tonerových kaziet do tlačiarň a vo výrobe konštrukcií a rámov do výťahov.

Pre sídelnú štruktúru okresu je charakteristické, že väčšie a prosperujúcejšie obce sú situované predovšetkým na hlavných dopravných ťahoch, kým v odľahlejších polohách sú obce menšie s depresívnou vývojovou krivkou vo väčšine kritérií. V okrese je okrem toho pomerne vysoký podiel rozptýleného osídlenia vo forme malých osád a samôť. Silné stránky okresu Krupina: dostatok voľnej a relatívne lacnej pracovnej sily, rozsiahla domáca surovinová základňa drevnej hmoty /dub/ a kameňa /andezitu/ poskytujúca suroviny pre rozvoj drevospracujúceho priemyslu a spracovania kameňa, vybudovaná pozícia na exportných trhoch najmä v priemyselných odvetviach strojárstva, nábytkárskeho priemyslu a výrobkov z kameňa, geografická poloha – prístupnosť významnými cestnými komunikáciami, dlhodobý potenciál pre rozvoj letného turizmu, rekreačno športového turizmu a cykloturizmu v rámci priliehajúcich rekreačných oblastí, bohaté historické a kultúrne tradície, región s dobrou kvalitou životného prostredia, výhodné klimatické podmienky, región s najväčším počtom slnečných dní v roku, prírodné pamiatky.

Slabé stránky okresu Krupina: nízka technologická a technická úroveň výroby, nedostatočné využitie domácej drevnej suroviny a kameňa, obtiažne podmienky pre prílev domáceho a zahraničného investičného kapitálu, nedostatočná previazanosť najmä veľkých podnikov s potencionálnymi domácimi subdodávateľmi, nízka úroveň podnikateľských zámerov a následný obmedzený prístup k financiam, nevyužívanie geotermálnej energie pre vykurovanie domov, resp. rekreačné účely, nízka kúpna sila obyvateľstva, nerozvinuté podnikateľské prostredie, nedostatočný informačný systém, propagácia a nedostatočné ubytovacie kapacity, nedostatočná sieť poradenských služieb pre podnikanie v cestovnom ruchu, vysoký podiel poľnohospodárskej pôdy alokovanej v poľnohospodársky znevýhodnených podmienkach, slabá inovačná aktivita, zastaralé budovy a technológie, odliv kvalifikovaných síl z poľnohospodárstva, zlý stav budov – energeticky náročné prevádzkovanie.

Príležitosti v okrese Krupina: vstup nových podnikateľov /investorov/ do existujúcich výrobných priestorov, podpora živnostenského, remeselného podnikania a samozamestnávania, využitie miestnej remeselnej tradície a prvkov ľudovej kultúry, kultúrny potenciál pre organizovanie folklórnych slávností, oživenie tradičných remesiel, letná turistika, poznávacie chodníky, využitie laznických osídlení pre rozvoj agroturistiky a ekoturizmu.

Ohrozenia v okrese Krupina: úbytok kvalifikovanej pracovnej sily z regiónu, technologické a poznatkové zaostávanie, nedostatočná úroveň strategického plánovania, trvalé zrušenie regionálnej železničnej trate, odchod mladých, podnikateľsky schopných a kvalifikovaných pracovníkov z územia regiónu, nezáujem obyvateľstva o zvyšovanie kvalifikácie v oblasti projektovania a získavania finančných zdrojov zo štrukturálnych fondov, nevybudovaná

infraštruktúra pre rozvoj cestovného ruchu a nevyhovujúca kvalita zariadení, nedostatočná prezentácia, zviditeľnenie, atraktivnosť a dostupnosť zariadení pre cestovný ruch a turizmus, nepriaznivý demografický vývoj.

Trh práce v obci Hontianske Moravce z ekonomického hľadiska má pre ďalší rozvoj obce najväčší význam práve ekonomicky aktívna zložka obyvateľstva, v ktorej sa odráža ekonomická úroveň obce ako celku. Celkovú situáciu v ekonomickej aktivite obyvateľstva obce dokresľuje i stav nezamestnanosti. Údaje za posledné roky vykazujú kolísavú tendenciu počtu nezamestnaných. Medzi dlhodobo nezamestnaných patria predovšetkým obyvatelia s ukončeným základným vzdelaním a vyučením v odbore, ktorí hľadajú najťažšie umiestnenie na trhu práce. Mnoho obyvateľov hľadá rôzne iné príjmy pre zabezpečenie života, ako je napr. pomocné poľnohospodárske práce, práce v domácnostiach, kde sú obyvatelia dôchodcovia, a pod.

Ekonomicky aktívne obyvateľstvo v obci Hontianske Moravce pracuje v priemyselnej výrobe, dochádzajú denne za prácou, v poľnohospodárstve, ktoré bolo kedysi nosnou ekonomickou oblasťou obce v súčasnosti pracuje minimum zamestnancov. Vyše 70 % obyvateľov odchádza za prácou mimo obce. Počet uchádzačov o zamestnanie sa bude pravdepodobne ešte zvyšovať z dôvodu redukovania prevádzok nielen v obci, ale aj v širokom okolí. V dôsledku tejto skutočnosti obec zaznamenáva nepriaznivý trend vo vývoji ekonomiky a preto by mala podporovať aktivity podnikateľského sektora pri vytvorení nových pracovných miest. Podpora zo strany obce je vo vytváraní podmienok, priestorov, reklamy a pod.

Štatistické údaje v tejto oblasti sú dosť relatívne čísla. Každá inštitúcia si vedie svoju vlastnú štatistiku podľa vlastných kritérií. Obec nemá k dispozícii informácie o zamestnaní svojich občanov, k dispozícii sú iba údaje z Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, ktorý vedie evidenciu uchádzačov o zamestnanie (tento údaj však nezahŕňa celkový počet nezamestnaných z dôvodu chýbajúcich údajov o dobrovoľne nezamestnaných). Taktiež nie je k dispozícii údaj o počte osôb, ktorí pracujú v zahraničí. Skrytú nezamestnanosť, t. j. nezamestnanosť ľudí, ktorí nie sú evidovaní ako uchádzači o zamestnanie, alebo boli z evidencie z rôznych dôvodov vyradení, nie je možné zistiť. Taktiež počet evidovaných nezamestnaných uchádzačov o zamestnanie nekorešponduje s počtom občanov nachádzajúcich sa v hmotnej núdzi. Najmenšie šance umiestniť sa na trhu práce majú hlavne starší občania nad 50 rokov, taktiež absolventi škôl, občania so zmenenou pracovnou schopnosťou, občania s nízkou úrovňou vzdelania a dlhodobo nezamestnaní. Kým pre starších ľudí je typické, že nie sú schopní pružne reagovať na zmenu trhu práce, absolventi škôl majú problém nájsť si svoje prvé zamestnanie kvôli nedostatočnej praxi.

Nezamestnanosť

BBSK je jedným z troch krajov s najvyššou mierou nezamestnanosti. Nezamestnanosť v kraji v posledných rokoch dlhodobo klesala podobne ako na úrovni SR až do konca roka

2019 (SR 4,92 %, BB kraj 6,69 %). V roku 2020 začala nezamestnanosť následkom pandémie koronavírusu opäť rásť a dosiahla úroveň 9,83 %. Výrazné priestorové rozdiely v nezamestnanosti v rámci kraja potvrdzujú silnejšiu ekonomickú výkonnosť severozápadnej časti regiónu a, naopak, slabú rozvinutosť na juhu kraja. Najvyššia nezamestnanosť je v južných okresoch, najmä Rimavská Sobota a Revúca, ktoré s mierou nezamestnanosti na úrovni 18 – 20 % obsadzujú prvé dve priečky poradia okresov SR s najvyššou nezamestnanosťou.

Analýzy trhu práce hovoria o výraznom nedostatku pracovných síl na slovenskom trhu, pričom sa očakáva, že nedostatok bude pretrvávať aj v strednodobom horizonte. Dodatočná potreba pracovných síl v Banskobystrickom kraji do roku 2025 je prognózovaná na 40-tisíc osôb. Dodatočná potreba je pritom vyvolaná nesúladosť medzi ponukou a dopytom na trhu práce. Uchádzačom okrem požadovanej kvalifikácie chýbajú aj niektoré kľúčové zručnosti. Očakáva sa, že až 70 % pracovných príležitostí bude vznikať na stredoškolských pozíciách, kde bude aj najväčší nedostatok pracovných síl.

Z dlhodobého hľadiska sa dopyt na trhu práce uberá od poľnohospodárstva, ťažby a priemyslu smerom k službám. Tento trend súvisí s rastúcou životnou úrovňou obyvateľov, je v súlade s vývojom v najvyspelejších krajinách a je urýchľovaný globalizáciou, technologickým pokrokom a inováciami. Očakáva sa, že do roku 2030 bude takmer štvrtina nových pracovných miest na Slovensku vytvorená v odvetví služieb a obchodu. Nárast by mal nastať aj na pozíciách kvalifikovaných pracovníkov a remeselníkov, technických a odborných pracovníkov a na manažérskych pozíciách.

Naopak, na pozíciách operátorov a montérov strojov a zariadení sa očakáva pokles, čo možno pripísať automatizácii a robotizácii. Svetové ekonomické fórum (WEF) prognózuje, že globálny trh práce sa v najbližších rokoch výrazne zmení. Pribudnú najmä pracovné pozície v IT sektore zamerané na vývojárske činnosti, automatizáciu a robotizáciu. Zároveň viaceré pozície (napr. administratívne pozície, účtovníci, pracovníci vo výrobe a pod.) budú v dôsledku automatizácie na ústupe. K podobným záverom dospeli aj slovenské prognózy. V dôsledku automatizácie môže na Slovensku v budúcnosti zaniknúť viac než 60 % pracovných pozícií.

Z hľadiska udržateľnosti hospodárskeho rastu a zvyšovania zamestnanosti je kľúčové, aby sa pracovná sila dokázala flexibilne prispôbiť globálnym zmenám na trhu práce. Dôležitosť základných manuálnych a technických zručností („hard skills“) zamestnancov sa postupne znižuje. Výrazne rastie dôležitosť mäkkých a prierezových zručností („soft skills“). Zručnosťami budúcnosti, na rozvoj ktorých je potrebné sa zamerať, sú: analytické a kritické myslenie a komplexné riešenie problémov, aktívne učenie a techniky učenia, kreativita, originalita, iniciatíva. Najdôležitejšími technickými zručnosťami, ktorých dôležitosť rastie, sú technologický dizajn a programovanie (IT a digitálne zručnosti). Podiel obyvateľov Slovenska s aspoň základnými digitálnymi zručnosťami dosahuje úroveň len 54 %. S tým priamo súvisí kvalita a dostupnosť vzdelávania mládeže, ale aj celoživotného vzdelávania.

Priemerná mesačná mzda v kraji dlhodobo rastie. Od roku 2010 sa zvýšila o viac než 50 %, čo kopíruje celoslovenský trend, a v roku 2019 dosiahla úroveň 1 113 eur. Stále však zaostáva približne o 14 % za priemernou mzdou v SR. Tento jav možno pripísať vyššie opisovanej nízkej produktivite práce, nízkej vyprodukovanej pridanej hodnote aj slabšej konkurencieschopnosti regiónu. Najvyššie mzdy sú v odvetví informačných a komunikačných technológií, finančných a poisťovacích službách a v energetike. Nezamestnanosť sa čoraz viac koncentruje medzi nekvalifikovanými osobami a do určitých častí v rámci regiónu. Najhoršie sú na tom dlhodobo nezamestnaní. Určité percento uchádzačov o zamestnanie má len malé šance získať prácu, pretože majú nízku alebo žiadnu kvalifikáciu, avšak časť ľudí stráca schopnosť nájsť si zamestnanie aj preto, že klesá ich sebavedomie a tým aj schopnosť prezentovať sa v dobrom svetle pred potenciálnym zamestnávateľom.

Dlhodobo nezamestnaní občania sa stávajú čoraz väčším problémom. Najčastejším dôvodom dlhodobého zotrvávania v režime nezamestnanosti je ich nedostatočné alebo minimálne vzdelanie a nízka zručnosť pre potreby trhu práce. Túto skupinu nezamestnaných charakterizuje predčasné ukončenie vzdelania, nevyhovujúca kvalifikácia z pohľadu ponuky voľných pracovných miest, strata pracovných návykov a motivácie pracovať, čím sa stávajú neuplatniteľnými na trhu práce.

Celkovo je pre región charakteristický vysoký počet nezamestnaných, nedostatok voľných pracovných miest, značný počet poberateľov sociálnych dávok a nízke príjmy obyvateľstva, ktoré sú pod úrovňou celoslovenského priemeru. Výrazne sa obmedzili pracovné príležitosti pre osoby s nižšou kvalifikáciou, ľudí nad 50 rokov a zdravotne postihnutých – nezamestnanosť v tejto skupine ľudí výrazne vzrástla a začala mať dlhodobý charakter.

Majetok obce a jeho štruktúra

Obecná samospráva môže ovplyvniť ekonomický rozvoj v obci viacerými spôsobmi:

- finančnými zdrojmi, ktorými disponuje v príjmovej časti rozpočtu, v mimorozpočtových fondoch a ich racionálnym využívaním,
- majetkom, ktorým disponuje a ktorý používa na zabezpečenie výkonu obecnej samosprávy,
- vytváraním podmienok pre rozvoj podnikania v obci pre podnikateľské subjekty budovaním technickej infraštruktúry, využívaním regulačných ekonomických a iných nástrojov,
- koordinačnou činnosťou, ktorou môže usmerňovať a ovplyvňovať podnikateľské aktivity a aj ostatných podnikateľských subjektov v obci a v jej okolí.

Priamo môže obec ovplyvňovať ekonomický rozvoj v obci prostredníctvom rozpočtu a využitia obecného majetku. Fiškálna decentralizácia prebiehajúca v ostatnom období spolu s postupným prenesením kompetencií na vyššie územné celky a obecné samosprávy

výrazne zvyšujú zodpovednosť obecnej samosprávy a rozširujú oblasti, v ktorých môže obec plniť svoje úlohy.

Majetok obce tvorí:

- Obecný úrad, súpis č. 255
- Verejné priestranstvo obce – využívané obyvateľstvom, park, multifunkčné ihriská, futbalové ihrisko, workout ihrisko, detské ihrisko.
- Dom smútku – súpis. č. 279, využívaná obyvateľstvom pre účely poskytovania pohrebných služieb
- Požiarna zbrojnica – súpis. č. 304 , využívaná Dobrovoľným hasičským zborom na uskladnenie protipožiarnej výzbroje
- Objekt bývalej škôlky súpis. č. 135, nevyužívaná budova, plánovaný Obecný kultúrny dom
- Kaštieľ, súpis č. 24 – v budove sa nachádza všeobecný lekár pre dospelých, zubná ambulancia, lekáreň a kancelária terénnej sociálnej služby,
- Objekt „Zberný dvor“ – objekt slúži na dočasné uskladnenie separovaných zložiek odpadu
- Kultúrny dom – využívaný ako kaplnka Rímskokatolíckou cirkvou
- Pozemky v intraviláne obce
- Pozemky v extraviláne obce
- Pozemky v extraviláne obce – poľnohospodárska pôda
- Miestne komunikácie, mosty, chodníky – obecné chodníky, cesty a premostenia využívané pešími účastníkmi a účastníkmi automobilovej dopravy
- Studňa a vodojem
- Verejné osvetlenie – využívané obyvateľstvom
- Pomník padlým I. a II. sv. vojny
- Dom č. 56 a číslo 71,

Obecný rozpočet, dotácie a iné finančné príspevky

Rozpočet predstavuje základný nástroj finančného hospodárenia obce v príslušnom rozpočtovom roku, ktorým sa riadi financovanie úloh a funkcií obce v príslušnom rozpočtovom roku. Rozpočet obce vyjadruje samostatnosť hospodárenia obce. Rozpočet územnej samosprávy, rozpočtový proces, pravidlá rozpočtového hospodárenia, zostavovanie a schvaľovanie záverečného účtu obce sú upravené zákonom č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy v znení neskorších predpisov.

Obec Hontianske Moravce štandardne pracuje s rozpočtom približne 1,4 mil. Eur ročne, z čoho viac ako 60% ide na prenesený a originálny výkon štátnej správy v oblasti školstva. Obec Hontianske Moravce sa pravidelne zapája do zverejnených výziev Riadiacich orgánov operačných programov EÚ a aj iných možností na získanie finančných dotácií z národných zdrojov.

Projektové dokumentácie a implementácie projektových zámerov si obec Hontianske Moravce zabezpečuje prevažne dodávateľsky, cez súkromné spoločnosti v zmysle zákona č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní služieb a tovarov.

2.10 Analýza externého prostredia

Vonkajšie prostredie v kontexte tohto Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja predstavuje pre obec tie oblasti, ktoré síce ovplyvňujú jej rozvoj (v rôznej miere, či už významne alebo len okrajovo), avšak obec ich zároveň nedokáže svojou činnosťou nijako ovplyvniť. V makroregionálnej mierke je dôležitým činiteľom rozvoja obce európsky rozvojový koncept „Red octopus“, ktorý stanovuje hlavné rozvojové centrá Európy. Ide o tzv. „červenú chobotnicu“ (pomenovanie podľa tvaru tejto rozvojovej siete), ktorá spája najrozvinutejšie európske sídelné a aglomeračné centrá a centrá, ktoré majú najväčší potenciál ďalšieho rozvoja. Jedno z ramien „červenej chobotnice“ prechádza aj Slovenskom, a to jeho juhozápadnou časťou (oblasť Bratislavy). Obec Hontianske Moravce je teda od tohto ramena značne vzdialená.

Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 stanovuje tri stupne rozvojových osí, ktoré vychádzajú z nasledovných kritérií:

- rozvojová os prvého stupňa – prepája centrá osídlenia prvej skupiny a ťažiská osídlenia prvej úrovne v štáte a porovnateľné centrá mimo hraníc krajiny, zahŕňajúc najmenej jednu cestnú komunikáciu a jednu železnicu rýchlostného typu,
- rozvojová os druhého stupňa – prepája centrá osídlenia druhej skupiny a ťažiská osídlenia druhej úrovne s centrami osídlenia prvej skupiny a ťažiskami osídlenia prvej úrovne, resp. prepája centrá osídlenia druhej skupiny a ťažiská osídlenia druhej úrovne medzi sebou, zahŕňajúc najmenej jednu cestnú komunikáciu a jednu železnicu nadregionálneho významu alebo jednu rýchlostnú cestu,
- rozvojová os tretieho stupňa – prepája stredné centrá a ťažiská osídlenia tretej úrovne navzájom, ako aj ostatné vyhodnocované centrá osídlenia s ostatnými centrami osídlenia druhej skupiny.

Z pohľadu rozvoja územia Slovenska najdôležitejšia, teda rozvojová os I. stupňa, prepája Bratislavu a Košice dvomi smermi – severoslovenským dopravným koridorom (cez Žilinu, Poprad a Prešov) a juhoslovenským dopravným koridorom (cez Nitru, Zvolen, Lučenec a Rožňavu).

Z prostredia investičnej pomoci teda len ťažko očakávať priaznivé rozvojové impulzy pre región v blízkej budúcnosti. Štrukturálne fondy v programovom období 2021-2027 Jednou z možných ciest získavania finančných prostriedkov na realizáciu investičných akcií sú Európske štrukturálne a investičné fondy. Napriek tomu, že tieto európske štrukturálne a investičné fondy sú na Slovensku z aspektu regionálneho rozvoja definované ako „doplňkové“ zdroje financovania, v súčasnom modeli regionálnej politiky a nastavenia financovania samospráv sú práve tieto prostriedky z EŠIF hlavným zdrojom financií, bez

ktorého by len ťažko boli samosprávy schopné financovať svoje rozvojové investičné projekty. V programovom období EÚ 2014 – 2020 čerpalo Slovensko európske štrukturálne a investičné fondy v rámci Cieľa Investovanie do rastu a zamestnanosti a v rámci Cieľa Európska územná spolupráca. V roku 2023 sa toto programové obdobie (z hľadiska financovania a ukončenia projektov) končí, pričom aktuálne sa už nachádzame v programovom období 2021-2027. Schválená je už Partnerská dohoda medzi Slovenskom a EÚ na nastávajúce programové obdobie 2021-2027 a taktiež Operačný program Slovensko (SR už teda v novom období bude mať len jeden operačný program, čo je oproti minulému obdobiu 2014-2020 významná zmena).

Riadiaci orgán OP Slovensko (ktorým je MIRRI SK) a sprostredkovateľské orgány tak môžu pripravovať výzvy na podávanie projektov. Ďalším významným zdrojom financovania rozvojových projektov v najbližších rokoch je pre Slovensko Plán obnovy a odolnosti Slovenskej republiky (tzv. Plán obnovy). Čiastočne z tohto Plánu obnovy môžu čerpať aj samosprávy. Plán obnovy sa však už nezaraďuje medzi EŠIF, ide o samostatný zdroj financovania, ktorý vznikol na podnet EÚ ako reakcia na krízu, spôsobenú pandemiou COVID-19. Plán obnovy reaguje najmä na jej ekonomické dopady, v podmienkach Slovenskej republiky však aj na dlhodobé systémové nedostatky v slovenskej spoločnosti (SR je povinná uskutočňovať aj niektoré reformy).

Obrázok č.11: Programy politiky súdržnosti v programovom období 2021 – 2027

Obrázok 3: Prehľad finančných zdrojov Programu Slovensko na obdobie 2021 - 2027

Zmena klímy

Veľmi dôležitý faktor, ktorý bude čoraz viac ovplyvňovať rozvoj obce Hontianske Moravce a ktorý je potrebné nutne riešiť, je zmena klímy (samozrejme, tento faktor neovplyvňuje len na obec, ale pôsobí celosvetovo; v konečnom dôsledku však pôsobí aj lokálne – najčastejšie v podobe extrémnejších prejavov počasia ako sú horúčavy, povodne, suchá a pod.). Zmena klímy ako fenomén 21. storočia sa stáva jednou z najväčších výziev environmentálnej politiky. Svetové ekonomické fórum vo svojej Správe o globálnych rizikách (2018), v ktorej pravidelne vyhodnocuje 50 najväčších globálnych rizík z hľadiska ich účinku, pravdepodobnosti a vzájomných interakcií, zaradilo extrémne prejavy počasia, krízu z nedostatku vody, prírodné katastrofy a zlyhanie zmierňovania zmeny klímy a adaptácie medzi 5 najväčších rizík súčasnosti (MŽP, 2018). Za obdobie rokov 1881 – 2017 sa na Slovensku pozoroval:

- rast priemernej ročnej teploty vzduchu asi o 1,73 °C (z pohľadu ročných sezón k najrýchlejšiemu otepľovaniu dochádza v lete a na jar);
- priestorovo rozdielny trend ročných úhrnov atmosférických zrážok v priemere asi o 0,5 % (na juhu Slovenska bol pokles miestami aj viac ako 10 %, na severe a severovýchode ojedinele úhrn zrážok vzrástol do 3 %);
- pokles relatívnej vlhkosti vzduchu (na juhu Slovenska od roku 1900 doteraz o 5 %, na ostatnom území menej);
- pokles všetkých charakteristík snehovej pokrývky do výšky 1000 m n. m takmer na celom území Slovenska (vo väčšej nadmorskej výške bol zaznamenaný jej nárast);
- vzrast potenciálneho výparu a pokles vlhkosti pôdy – charakteristiky výparu vody z pôdy a rastlín, vlhkosti pôdy, slnečného žiarenia potvrdzujú, že najmä juh Slovenska sa postupne vysušuje;
- zmeny v premenlivosti klímy (najmä zrážkových úhrnov) – príkladom sú v krátkom časovom intervale striedajúce sa extrémne vlhké a suché roky: extrémne suchý rok 2003 a čiastočne aj 2007, extrémne vlhké roky 2010 a 2016 a mimoriadne suchý rok 2011 a čiastočne aj 2012. Za ostatných 15 rokov došlo k významnejšiemu rastu výskytu extrémnych denných a niekoľkodenných úhrnov zrážok, čo malo za následok zvýšenie rizika lokálnych povodní v rôznych oblastiach SR.

Na druhej strane v období rokov 1989 – 2017 sa oveľa častejšie ako predtým vyskytovalo lokálne alebo celoplošné sucho, ktoré bolo zapríčinené predovšetkým dlhými periódami relatívne teplého počasia s malými úhrnmi zrážok v niektorej časti vegetačného obdobia. Zvlášť výrazné bolo sucho v rokoch 1990 – 1994, 2000, 2002, 2003 a 2007, v niektorých regiónoch na západe Slovenska aj v rokoch 2015 a 2017.

Riešením, ktoré by malo v konečnom dôsledku zabrániť, alebo aspoň minimalizovať riziká a negatívne dôsledky zmeny klímy, je kombinácia zmierňovacích opatrení zameraných na znížovanie emisií skleníkových plynov (mitigácia) s opatreniami, ktoré znížia zraniteľnosť a umožnia adaptáciu človeka a ekosystémov s nižšími ekonomickými, environmentálnymi a sociálnymi nákladmi. Cieľom adaptácie je zmierniť nepriaznivé dôsledky zmeny klímy, znížiť zraniteľnosť a zvýšiť adaptívnu schopnosť prírodných a človekom vytvorených

systémov voči aktuálnym, alebo očakávaným negatívnym dôsledkom zmeny klímy, a posilniť odolnosť celej spoločnosti zvyšovaním verejného povedomia v oblasti zmeny klímy a budovaním znalostnej základne pre účinnejšiu adaptáciu (MŽP, 2018).

2.11 Zhodnotenie súčasného stavu

SWOT ANALÝZA

Swot analýza obce Hontianske Moravce bola použitá ako metóda, ktorá vychádza z analýzy doterajšieho vývoja, súčasného stavu obce s uvedením jeho silných stránok, súčasného stavu obce s uvedením jeho slabých stránok, jeho potenciálnych rozvojových zdrojov – príležitostí (šanci), jeho potenciálnych ohrození rozvojových zámerov – hrozieb (rizík).

Pre definovanie základných prvkov SWOT analýzy obce boli využité poznatky z doterajšieho vývoja a súčasného stavu vybavenia obce, rozvojové zámery obce, strategické ciele, ich priority a opatrenia. Informácie pre SWOT analýzu sme čerpali zo stretnutí s občanmi, swot analýzy z PHSR obce a z auditu územia.

Silné stránky obce predstavujú potenciálne faktory ďalšieho rozvoja obce vo všetkých základných oblastiach. Vytvárajú východiskovú základňu pre stanovenie reálnych rozvojových cieľov pre sociálnu inklúziu v obci Hontianske Moravce.

Slabé stránky obce predstavujú limitujúce faktory rozvojových zámerov a oblastí, na ktoré treba sústrediť pozornosť orgánov samosprávy. Príležitosti (šance) sú faktormi, ktoré umožňujú pri ich využití naplnenie rozvojových zámerov obce, ich reálnosť a urýchlenie. Poznanie reálnych príležitostí je východiskom stanovenia splniteľných rozvojových cieľov v obci Hontianske Moravce.

Ohrozenia (riziká) predstavujú skutočnosti, ktoré môžu negatívne ovplyvniť resp. spomaliť realizáciu strategických cieľov v obci Hontianske Moravce. Dôsledná analýza možností vzniku rizík na celospoločenskej i komunálnej úrovni predstavuje predovšetkým analýzu možností pri zabezpečovaní finančných zdrojov.

Tabuľka č.13: SWOT ANALÝZA

HOSPODÁRSTVO A ROZVOJ	
Silné stránky	• Zvyšovanie počtu obyvateľstva a ekonomicky aktívnych obyvateľov s predpokladom zachovania trendu • Realizácia aktivít pre riešenia prírastku obyvateľov (byty, IBV) • Relatívne nízka veková štruktúra obyvateľstva • Geografická poloha, vybudovaná dopravná infraštruktúra • Kultúrne a historické hodnoty územia spojené s vinohradníctvom, ovocinárstvom a včelárstvom • Zachovalosť tradičnej remeselnej výroby

	• Množstvo kultúrnych pamiatok (kostoly, objekty historickej architektúry) • Rekonštrukcia starých domov, chatárenie, dostatok nehnuteľností pre cestovný ruch a výstavba nových rodinných domov • Veľké atraktívne územie, veľký kataster • Existencia pôvodných vinogradov • Vinohradnícka a ovocinárska oblasť
Slabé stránky	• Starnutie obyvateľstva (všeobecný trend na národnej úrovni) • Stacionárny až regresívny typ populácie • Neobývaný domový fond • Nevhodné objemové a architektonické riešenia objektov občianskej vybavenosti a objektov IBV • Chátrajúce objekty ľudovej architektúry • Nevysporiadané pozemky pod obydliami a existujúce nelegálne stavby • Chýbajúce garáže pre nájomné byty
Príležitosti	• Ponúknuť mladým podmienky pre bývanie, pracovné príležitosti • Možnosti bývania v atraktívnom prostredí • Zapojenie historických daností, tradícií a ľudových zvykov pri rozvoji rekreácie a turistiky • Využiť zaujímavé geologické podmienky obce • Využívanie faktora geografickej polohy obce - umiestnenie pri komunikačno sídelnej osi III. stupňa pre príchod investícií • Zvýšenie atraktívnosti a príťažlivosti územia (odstránením, prebudovaním, sanáciou, zakrytím neestetických krajínovotvorných objektov) • Legalizácia existujúcich stavieb
Ohrozenia	• Zvýšenie zaťaženie EAO neaktívnym obyvateľstvom v poproduktívnom veku • Zvyšovanie priemerného veku obyvateľstva • Úpadok vinohradníctva a ovocinárstva

DOPRAVA A KOMUNIKÁCIE

Silné stránky	• Priame autobusové spojenie s kúpeľným mestom Dudince a okresným mestom • Obcou prechádza štátna cesta III. triedy • Neďaleké napojenie na medzinárodnú cestu I. triedy Zvolen – Šahy 3 km /Krakov – Budapešť/ • Existujúca sieť miestnych asfaltových komunikácií
Slabé stránky	• Nerešpektovanie rýchlosti áut idúcich cez obec • Nedostatočná údržba miestnych komunikácií • Chýbajúce chodníky na hornom a dolnom konci • Nevyhovujúca cestná infraštruktúra (obecné cesty nie sú stavané na ťažkú nákladnú dopravu) • Stredom obce prechádza štátna komunikácia III. triedy, ktorá ohrozuje bezpečnosť chodcov, chýbajúce prechody pre chodcov • Chýbajúce vypuklé zrkadlá na križovatkách s cestou III. triedy

	Chýbajú technologicky doriešené stojany na bicykle a nabíjačky a na e-bicykle
Príležitosti	- Dobudovanie cestnej infraštruktúry na miestnych komunikáciách - Budovanie chodníkov v obci aj pri štátnej ceste - Opravy miestnych komunikácií - Odklonenie ťažkej nákladnej dopravy - Zriadenie bezpečnostno obmedzovacieho dopravného systému štátnej cesty - Osadenie bezpečnostných prvkov na komunikáciách
Ohrozenia	- Zrušenie autobusových spojení - Devastovanie miestnych komunikácií ťažkou nákladnou dopravou - Neosadenie bezpečnostných prvkov na komunikáciách

TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA

Silné stránky	- Dobrá technická infraštruktúra obce /plynifikácia, dobré osvetlenie obce, verejné priestranstvo v centre obce/ - Verejný vodovod - Pripravené technické projektové dokumentácie k realizovaniu projektových zámerov
Slabé stránky	- Množstvo technických objektov a plôch znehodnocujúcich krajinný obraz (kameňolomy, poľnohospodárske areály, smetiská, stožiarové trafostanice, vzdušné vedenia VN, NN) - Nedobudovaná technická infraštruktúra - Nedostatočný vzhľad niektorých častí obce, chýba údržba a obnova
Príležitosti	- Využitie technických objektov a plôch pre podnikateľské účely - Obnova kostolov - Vybudovanie zakrytej dažďovej kanalizácie
Ohrozenia	Nevyužitie technických objektov a plôch pre podnikateľské účely

ODPADOVÉ HOSPODÁRSTVO

Silné stránky	- Zavedený systém triedeného zberu odpadu - Zvyšujúce sa množstvá vytriedených zložiek komunálneho odpadu - Neustále zvyšovanie environmentálneho povedomia obyvateľov v oblasti zberu triedeného odpadu - Organizácia aktivít na podporu zberu odpadov a čistenia verejného priestranstva
Slabé stránky	- Nedostatok zdrojov na modernizáciu a optimalizáciu zabezpečenia technických služieb v obci - Existencia čiernych skládok - Nedostatočné ekologické povedomie obyvateľstva
Príležitosti	- Vylepšenie separovaného zberu odpadu so zapojením aj detí a školy - Ďalšie zvyšovanie environmentálneho povedomia obyvateľstva v oblasti životného prostredia

	• Príležitosť na získanie nenávratných finančných prostriedkov na projekty v oblasti životného prostredia • Rekonštrukcia koreňovej ČOV • Rozšírenie Zberného dvora separovaného odpadu
Ohrozenia	• Nedostatok zdrojov na modernizáciu a optimalizáciu zabezpečenia technických služieb v obci • Existencia čiernych skládok • Nedostatočné ekologické povedomie obyvateľstva • Nevyhovujúci technický stav zberného dvora

ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Silné stránky	• Územie bez starých environmentálnych záťaží • Čistá a zdravá krajina (čistý vzduch, voda, pôda) • Zachované a atraktívne prostredie nepoznačené priemyselnou výrobou • Prítomnosť chránených území prírody – CHKO Štiavnické vrchy a NATURA 2000 • Dramatický a zaujímavý terén s množstvom vyhlíadok na krajinu regiónu • Výdatné vodné zdroje • Bohatá fauna a flóra • Bohatstvo lovnej zveri
Slabé stránky	• Útlm poľnohospodárstva – ubúda poľnohospodárskej pôdy • Zarastanie pasienkov a ornej pôdy • Nedostatočné využívanie obnoviteľných zdrojov energie • Slabé využívanie alternatívnych typov vykurovania • Mnoho domov nevyhovuje z hľadiska certifikácie budov – nezateplené
Príležitosti	• Využívanie obnoviteľných zdrojov energie (OZE) pri výrobe tepla a energie • Organizovanie brigád na vyčistenie zarastených pasienkov, lesov, vodných plôch a iných verejných priestranstiev
Ohrozenia	• Poškodenie prírodných hodnôt územia neuváženým rozvojom určitých aktivít v území • Podceňovanie nutnosti spolupráce s odborníkmi z oblasti krajinnej ekológie a plánovania • Neúnosný rozvoj motorovej dopravy a jeho tlak na prírodné a životné prostredie • Prírodné katastrofy – povodne, víchrice

SOCIÁLNA OBLASŤ A NEZAMESTNANOSŤ

Silné stránky	• právo na poskytnutie sociálnych služieb je zaručené rovnako všetkým občanom • záujem komunity obce a jej oficiálnych zložiek o rozvoj sociálnej oblasti • vlastná legislatívna činnosť samosprávnych orgánov umožňujúca úpravu niektorých oblastí sociálnych služieb podľa špecifických potrieb a podmienok komunity
----------------------	--

	• pokoj vidieckeho prostredia • blízkosť turisticky atraktívneho mesta Dudince • turisticky zaujímavé prostredie, hlavne v oblasti vinohradníctva a výroby vína • dobrá spolupráca obecného úradu so školou • asistent učiteľa v školskej výchove • existencia infraštruktúry na voľnočasové aktivity • udržiavané staré zvyky a tradície obce • aktívne spoločenské organizácie • možnosť stravovania odkázaných • existencia miestnej organizácie seniorov • existencia zdravotnej infraštruktúry • skúsenosti s poskytovaním sociálnych služieb v obci • zariadenie sociálnych služieb v obci • relatívne nízka nezamestnanosť
Slabé stránky	• nedostatočne zabezpečená kontinuita sociálnej a zdravotnej starostlivosti pri dlhodobej odkázanosti na pomoc inej osoby • nepostačujúci počet kvalifikovaných zamestnancov, ktorí zabezpečujú poskytovanie sociálnych služieb, hlavne opatrovateľov • nedostatočná podpora tvorby pracovných miest pre uchádzačov o zamestnanie v oblasti sociálnych služieb • migrácia kvalifikovanej pracovnej sily za prácou do zahraničia • nedostatok finančných prostriedkov na rozširovanie rozsahu a druhu sociálnych služieb • migrácia mladej generácie • nie je vyriešená bezbariérovosť v obci • nárast počtu seniorov • chýba komisia pre veci sociálne • chýba miestna organizácia zdravotne postihnutých • nepriaznivý index starnutia
Príležitosti	• zvyšovanie zodpovednosti obce za riešenie lokálnych problémov • cielenie opatrení podľa miestnych potrieb • rozvoj svojpomocného riešenia miestnych problémov • rozširovanie spolupráce samosprávy a regionálnych združení obcí • práca s verejnosťou za účelom zvyšovania zodpovednosti a aktívnej účasti pri riešení životných situácií • podpora a rozvoj dobrovoľníctva • vzdelanie a rekvalifikácie dospelých občanov použiteľných pre trh práce • v prípade potreby preventívne programy pre občanov so závislosťami • v prípade potreby založenie komisie pre veci sociálne • v prípade potreby zabezpečiť financie na školské potreby pre deti v hmotnej núdzi

	• pokračovať v zabezpečovaní dotácií z ÚPSVaR pri stravovaní sociálne odkázaných detí v školskej jedálni • v prípade potreby zabezpečiť asistenta pre skvalitnenia vyučovacieho procesu pre deti so zdravotným znevýhodnením, zo sociálne znevýhodneného prostredia alebo s nadaním.
Ohrozenia	• z dôvodu zvyšovania nákladovosti služieb riziko zvyšovania úhrad a riziko znižovania kvality • možný odliv kvalifikovaných odborníkov zo sociálnej sféry do iných odvetví • nefunkčnosť systému sociálnych služieb z dôvodu nedostatočného realizovania kompetencií • nárast počtu sociálnych kategórií občanov vyžadujúcich sociálne služby • nedostatok finančných prostriedkov na samosprávnej úrovni na výkon kompetencií obce, v tom aj na zabezpečenie sociálnych služieb • postoje a predsudky zo strany zamestnávateľov pri poskytovaní pracovných príležitostí znevýhodneným sociálnym skupinám komunity • nízke príjmy seniorov neumožňujú využívať služby pre dôstojný život a platiť za ne • neisté finančné zabezpečenie už prebiehajúcich aktivít • hospodárska kríza • zvyšovanie segregácie a chudoby • financovanie neverejných poskytovateľov sociálnych služieb

VZDELANIE

Silné stránky	• Vhodné školské zariadenie pre vzdelávanie (kapacita, dostupnosť, ...) • Materská škola • Základná škola 1.- 9.ročník • Obyvateľstvo si dopĺňa kvalifikačné vzdelanie (rekvalifikácie, školenia, univerzity 3.veku) • Potenciál rastu odbornosti a zručnosti • Záujem zriaďovateľa o vzdelávanie a rozvoj zamestnancov škôl a školských zariadení
Slabé stránky	• Potreba rekonštrukcie školských areálov a jedálne • využívanie rekvalifikácie a jej nedostatočná efektívnosť • Apatia a nezáujem dlhodobo nezamestnaných obyvateľov na riešení svojho vzdelania a sociálneho statusu
Príležitosti	• Využívanie nástrojov ďalšieho vzdelávania, celoživotného vzdelávania a poradenstva pre dospelých • Získanie nenávratnej finančnej podpory na rekonštrukciu, modernizáciu a rozšírenie kapacity školských budov a predškolského zariadenia • Možnosť čerpania finančných prostriedkov z fondov EU a rozpočtu SR na vzdelávacie programy • Dotačná podpora cielená na vzdelávacie aktivity • Zvyšovanie odbornej a vzdelanostnej úrovne zamestnancov obce
Ohrozenia	• Znižovanie vzdelanostnej úrovne obyvateľstva • Nedostatok finančných zdrojov pre investovanie do vzdelávacích

	programov
--	-----------

SPOLOČENSKÝ ŽIVOT, VOĽNÝ ČAS, KULTÚRA A ŠPORT

Silné stránky	• Organizovanie tradičných kultúrnych a športových podujatí v spolupráci s obyvateľstvom /obecné, regionálne, nadregionálne/ • Krúžková činnosť v ZŠ a MŠ v spolupráci s miestnymi spolkami • Aktívny klub dôchodcov • Aktívne spolky a organizácie vytvárajú voľnočasové aktivity pre obyvateľstvo • Obec má spoločenské priestory na realizáciu aktivít • Existencia rôznych spolkov a združení • Aktívni občania • Udržiavanie zvykov a tradícií
Slabé stránky	• Nedobudovaná športová infraštruktúra • Existujúce detské ihriská sú v zlom technickom stave • Nepostačujúce priestory pre stretávanie sa spolkov • Slabá spolupráca s okolitými obcami v oblasti kultúry a športu
Príležitosti	• Udržanie ľudových tradícií, celoročných kultúrnych podujatí v obci z vlastných zdrojov a prostredníctvom získania doplnkových zdrojov financovania • Vytváranie lepších podmienok pre systematické zapájanie detí a mládeže do voľnočasových aktivít • Vybudovanie a opravy detských ihrísk • Dobudovanie športovej infraštruktúry • Zrekonštruovanie nevyužívaných priestorov pre stretávanie miestnych spolkov
Ohrozenia	• Strata identity a kultúrnych hodnôt • Nedostatok finančných zdrojov na realizáciu kultúrnych, spoločenských a športových podujatí • Nezáujem ľudí o veci verejné • Zánik organizácií a spolkov

PODNIKATEĽSKÉ PROSTREDIE A CESTOVNÝ RUCH

Silné stránky	• Dobré podmienky na cykloturistiku • Poľovný revír • Vysoké návštevnosti organizovaných podujatí • Samostatne hospodáriaci roľníci
Slabé stránky	• Nevyužívanie existujúcich kultúrnych pamiatok a nevybudovaná infraštruktúra • Nevyužívanie prírodného potenciálu okolia na rozvoj cestovného ruchu (cyklotrasy, chodníky) • Nedostatočné využitie potenciálu krajiny pre rekreáciu a turistiku a hospodársku činnosť • Nedostatočná propagácia územia, nerozvinutý informačný systém

	• Neexistencia ubytovacích a stravovacích zariadení, chýbajú doplnkové služby cestovného ruchu • Málo živnostníkov, zlé legislatívne podmienky pre podnikanie v niektorých odvetviach • Chýbajúca koncepcia okolitých obcí a miest pracovať spolu na rozvoji CR
Príležitosti	• Prírodné a kultúrno-historické podmienky obce ako potenciál pre rozvoj cestovného ruchu v oblasti turizmu, cykloturizmu a rekreácie – využívanie doplnkových zdrojov na financovanie týchto rozvojových aktivít • Zvýšenie informovanosti o území • Cieľavedome podporovať a využívať potenciál cestovného ruchu • Vybudovanie náučného chodníka (história, vinohradníctvo) • Rozvoj netradičného a extenzívneho poľnohospodárstva (pestovanie liečivých rastlín, včelárstvo, malé agrofarmy) • Využitie tradícií a znalostí predkov pri hospodárskom využití územia • Obnova tradičných remesiel • Obnovovanie poľnohospodárskej činnosti v bývalých objektoch poľnohospodárskeho družstva
Ohrozenia	• Absencia miestnych koncepcií, strategických dokumentov, zručností a kapacít pre využitie potenciálu územia • Nezáujem a nedostatočné využívanie inovačného potenciálu a nedostatočný dopyt po inováciách v podnikateľskej sfére • Nepripravenosť ľudí na podnikanie • Národná regionálna politika – nedostatočná podpora malých podnikateľov, nedostatočná podpora cestovného ruchu a obnoviteľných zdrojov energie štátom • Nedostatočná až zlá koncepcia okolitých obcí pri rozvoji CR

SAMOSPRÁVA A BEZPEČNOSŤ

Silné stránky	• Požiarna zbrojnica a aktívny dobrovoľný hasičský zbor s technikou • Spádová obec – matrika, škola, pošta, obchody a služby • Ekonomický prínos čerpania nenávratných finančných príspevkov v rokoch 2014-2022 • Skúsenosť so získaním prostriedkov na realizáciu vybudovania • Vysporiadané vlastnícke vzťahy obecných objektov • Obec vlastní poľnohospodársku pôdu • Obec vlastní mechanizmy a stroje na rôzne práce
Slabé stránky	• Nedobudovaný kamerový systém • Nezáujem určitej skupiny obyvateľstva o veci verejné • Nedostatok finančných prostriedkov • Úverové zaťaženie obce • Nevysporiadané vlastnícke vzťahy pod miestnymi komunikáciami, športovým areálom

Príležitosti	• Orientácia na efektívne partnerstvá a spoluprácu aktérov regionálneho rozvoja • Vysporiadanie vlastníckych vzťahov • Zlepšenie strojového a technického vybavenia obce • Dobudovanie kamerového systému • Získanie finančnej podpory z EÚ alebo ŠR SR • Systémové vzdelávanie zamestnancov obce v oblasti efektívneho riadenia samosprávy • Zabezpečenie školenia v odborných činnostiach pre obecných pracovníkov
Ohrozenia	• Nedostatok finančných zdrojov • Úverová záťaž obce • Nevysporiadané vlastnícke vzťahy • Problémy legislatívne, nedôsledná legislatívna podpora • Nedostatočná osвета a informovanosť • Zvýšenie kriminality v obci • Strata alebo zneužitie dôležitých informácií o obci a jej vedení

INFORMATIZÁCIA OBCE

Silné stránky	• Ústredňa Slovak Telekom • Bezplatná WIFI sieť v centre obce • Káblová televízia • Obecná informačná aplikácia – Hontianske Moravce
Slabé stránky	• Nedostatočná funkčnosť webstránky • Zlé pokrytie obce internetovými sprostredkovateľmi • Málo finančných zdrojov na informatizáciu obce • Chýbajúce softvérové riešenia a programy
Príležitosti	• Vypracovanie koncepcie informatizácie obce • Vybudovanie viacerých informačných tabúl a názvov ulíc v obci • Zakúpenie softvérových riešení a programov
Ohrozenia	• Málo zainteresovaných obyvateľov do riadenia a možných príležitostí v obci • Neúspešnosť pri získavaní finančných grantov

Swot analýza silných a slabých stránok, príležitostí a ohrození poskytla prehľad potenciálnych obmedzení i možností pri ďalšom rozvoji obce. Jej zhodnotenie umožnilo stanoviť nevyhnutné priority strategických cieľov v jednotlivých oblastiach a prijať opatrenia na zabezpečenie ich dosiahnutia. Analýza príležitostí a ohrození umožnila odhaliť doteraz nevyužívané šance a súčasne definovať riziká, s ktorými sa samospráva môže v ďalšom období stretnúť.

3 STRATEGICKÁ ČASŤ

Rozvoj rôznych regiónov, od lokálnej po makroregionálnu úroveň, je nutné chápať, realizovať, uvažovať a posudzovať v čo možno najširších súvislostiach a väzbách, nie izolovane. Z tohto dôvodu je preto pre stanovenie rozvojovej stratégie obce nevyhnutné rešpektovať aj rôzne „nadradené“ stratégie, ktoré boli prijaté či už na nadnárodnej úrovni, na úrovni štátu alebo VÚC.

Na medzinárodnej úrovni je Slovenská republika viazaná najmä Agendou 2030. Ide o súhrn globálnych záväzkov, ktorými medzinárodné spoločenstvo reaguje na najzávažnejšie výzvy súčasnosti. Zmena klímy, chudoba, zvyšujúce sa ekonomické a sociálne nerovnosti alebo neudržateľnosť prevládajúcich vzorcov výroby a spotreby sú komplexné a navzájom previazané problémy. Izolované zásahy a opatrenia preto strácajú účinnosť pri ich riešení.

Agenda 2030 bola prijatá členskými štátmi Organizácie Spojených národov v roku 2015 a vyzýva štáty k spoločnému koordinovanému postupu pri riešení globálnych výziev. Táto Agenda 2030 bola prijatá najmä za účelom zabezpečenia udržateľného rozvoja vo svete. Obsahuje spolu 17 cieľov, ktorých plnenie je v záujme udržateľného rozvoja potrebné napíňať. Implementácia Agendy 2030 je na Slovensku inštitucionálne rozdelená medzi Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR a Ministerstvo zahraničných vecí SR. V konzultácii s odbornou verejnosťou bola Agenda 2030 na Slovensku premietnutá do užšieho súboru šiestich prioritných oblastí, ktoré zohľadňujú špecifiká Slovenska a ktoré budú základom ďalšej strategickkej a koncepcnej práce.

Sú nimi:

- Vzdelanie pre dôstojný život,
- Smerovanie k znalostnej a environmentálne udržateľnej ekonomike pri demografických zmenách a meniacom sa globálnom prostredí,
- Znižovanie chudoby a sociálna inklúzia,
- Udržateľné sídla, regióny a krajina v kontexte zmeny klímy,
- Právny štát, demokracia a bezpečnosť,
- Dobré zdravie.

Vyššie uvedené prioritné oblasti sa premietajú aj do opatrení regionálnej politiky, podporujúcich rozvoj jednotlivých regiónov Slovenska. Strategická časť Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Sudince na roky 2026-2032 nadväzuje na analytickú časť, ktorá predstavuje komplexnú analýzu územia. Táto časť PHSR obsahuje stratégiu rozvoja obce s ohľadom na jej vnútorné špecifiká a danosti. Jej súčasťou je strategická vízia, formulácia a návrh stratégie rozvoja, ako aj formulácia cieľov v hospodárskej, sociálnej a environmentálnej oblasti.

3.1 Stratégia rozvoja

Cieľom strategickej časti programu je navrhnuť priority a opatrenia, ktoré budú viesť k naplneniu stanovenej vízie. Ide o návrh takých priorít a opatrení, ktorých riešenie je buď priamo v kompetencii obce alebo tiež takých, ktoré síce nie sú priamo v jej kompetencii, avšak obec ich dokáže svojou činnosťou a svojimi schopnosťami ovplyvniť žiaducim smerom.

Definovanie stratégie rozvoja obce vychádza najmä z detailného poznania jej vnútorného prostredia a z poznania potrieb obyvateľstva, pričom priamo nadväzuje na výsledky analýz. Stratégia vychádza zo základného predpokladu, že príslušné orgány verejnej správy od národnej po regionálnu úroveň budú zabezpečovať koordinovaný prístup v záujme dosiahnutia realizácie plánovaných zmien a že bude existovať dobrá informovanosť kľúčových aktérov regionálneho rozvoja.

Stratégia rozvoja obce je spracovaná v súlade s **Víziou a stratégiou rozvoja Slovenska do roku 2030**, ktorá plní úlohu Národnej stratégie regionálneho rozvoja Slovenskej republiky v zmysle zákona o podpore regionálneho rozvoja. Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030 definuje (okrem iného) priority, ciele a nástroje podpory regionálneho rozvoja podľa typov regiónov, miest a obcí. Je v súlade s politikou súdržnosti Európskej únie v období 2021-2027, v rámci ktorej **Európska komisia zadefinovala 5 hlavných politických cieľov politiky súdržnosti:**

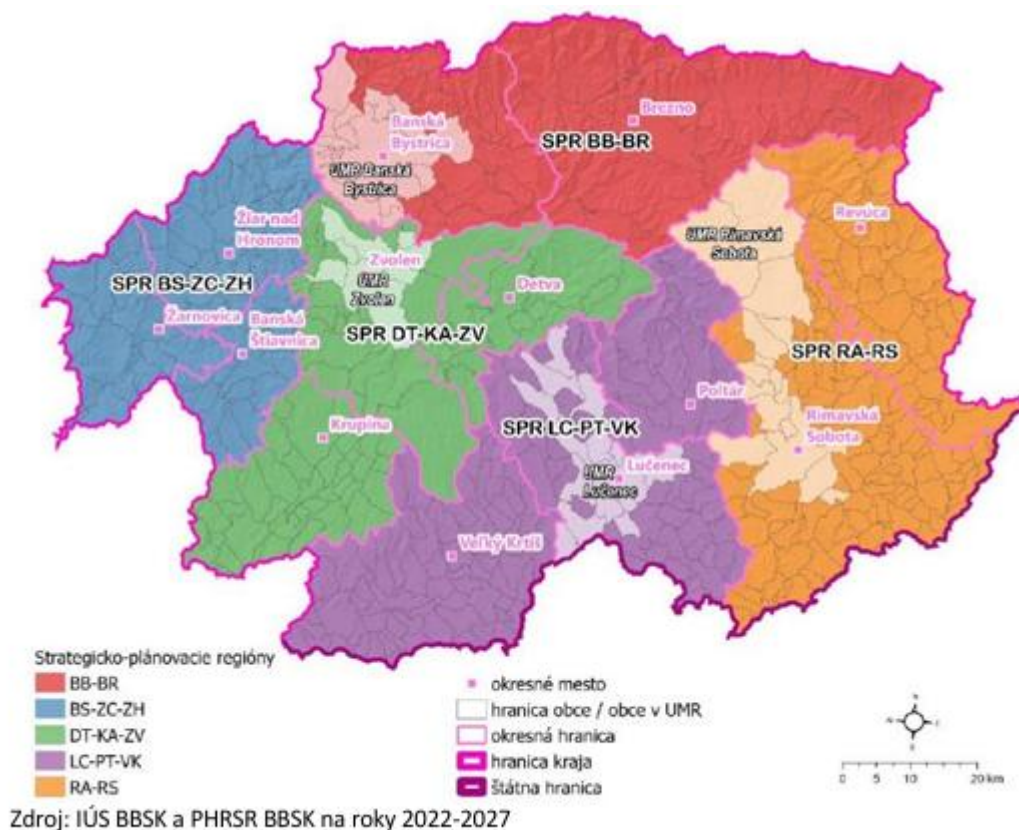
1. *Inteligentnejšia Európa – inovatívna a inteligentná transformácia hospodárstva*
2. *Ekologickejšia, nízkouhlíková Európa*
3. *Prepojenejšia Európa – mobilita a regionálna pripojiteľnosť IKT*
4. *Sociálnejšia Európa – vykonávanie Európskeho piliera sociálnych práv*
5. *Európa bližšie k občanom – udržateľný a integrovaný rozvoj mestských, vidieckych a pobrežných oblastí prostredníctvom miestnych iniciatív.*

V novom programovom období (2021-2027) nastávajú v oblasti strategického plánovania a riadenia a implementácie eurofondov viaceré zásadné zmeny. Doposiaľ sa programy rozvoja obcí vypracúvali na úrovni VÚC a na úrovni obcí a miest (pričom obce mali možnosť vypracovať si spoločný program rozvoja obcí). Po novom sa do strategického plánovania pridáva ďalší „medzistupeň“. Tento nový medzistupeň predstavujú tzv. Strategicko-plánovacie regióny (SPR), ktorých hranice zadefinuje príslušný VÚC a schváli ustanovená Rada partnerstva kraja. Pre každý SPR sa následne vypracúva špecifická stratégia, spracovaná vo forme integrovanej územnej stratégie (IUS) a obsahujúca špecifické ciele a operácie, vzťahujúce sa len na to-ktoré SPR.

Cieľom je zabezpečiť adresnejšie operácie a podporu regiónom na medzistupni medzi regionálnou samosprávou (VÚC) a miestnou samosprávou (obce). Tretí stupeň strategického plánovania budú stále tvoriť obce a mestá – tým je, samozrejme, ponechaná možnosť vypracovať si svoje vlastné PHSR (ak nevyužijú možnosť vypracovať si svoj PHSR ako súčasť spoločného programu rozvoja obcí). Obec Hontianske Moravce ležia

v Banskobystrickom samosprávnom kraji a v programovom období 2021-2027 je súčasťou strategicko-plánovacieho regiónu SPR Detva-Krupina-Zvolen.

Obrázok č.12: Strategicko-plánovacie regióny (SPR) a územia udržateľného mestského rozvoja (UMR) na území Banskobystrického kraja

Zmena nastáva v rámci územného rozvoja. Každý samosprávny kraj na Slovensku a každé územie udržateľného mestského rozvoja (UMR mestská funkčná časť), zadefinované Ministerstvom investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie, si v rámci svojho PHRSR (resp. integrovanej územnej stratégie) definuje tzv. Integrované investičné balíčky (resp. integrované projektové balíčky). Tie pozostávajú z kľúčových projektov (ktorých realizácia je pre implementáciu daného projektového balíka kľúčová, nosná; bez nej by realizácia celého integrovaného balíka nemala zmysel a investície by nepriniesli synergický efekt) a komplementárnych projektových balíkov (ktoré obsahujú indikatívne tematické projektové balíčky).

Celý integrovaný projektový balík môže byť financovaný z rôznych zdrojov (napr. EŠIF, Plán obnovy, Fond pre spravodlivú transformáciu, tzv. Nórske fondy, úverové zdroje, vlastné zdroje, dotácie štátu a pod.). Tá časť integrovaného investičného balíka, ktorá bude financovaná len z EŠIF, sa nazýva **Integrovaná územná investícia** (IUI, angl. skratka ITI). Integrovaný územný rozvoj v rámci územného programu by už teda nemal byť realizovaný výlučne formou dopytovo-orientovaných projektov (ako tomu bolo doposiaľ).

Časť IUI bude schvaľovaná Radou partnerstva daného VÚC (bez potreby vyhlasovania dopytovo-orientovaných výziev; výhodou tohto spôsobu schvaľovania bude, že najprv Rada partnerstva VÚC schváli konkrétny projektový zámer na realizáciu, takže žiadateľ bude mať istotu, že jeho projektový zámer určite získa financie na realizáciu; potom dostane úspešný žiadateľ čas na dopracovanie a dodanie všetkej potrebnej dokumentácie, ako napr. samotná projektová dokumentácia, územné rozhodnutie, stavebné povolenie a pod.; tento prístup môže teda potenciálne ušetriť žiadateľom množstvo financií, úsilia a času – keďže tí nebudú povinní mať pripravenú celú dokumentáciu už v čase podania žiadosti o NFP, ale až po jej schválení) a časť IUI sa bude stále implementovať formou dopytovo-orientovaných výziev, vyhlasovaných štátnymi orgánmi (rovnakým spôsobom ako tomu bolo doteraz).

3.2 Strategická vízia a hlavný cieľ obce

Strategickým zámerom obce je prostredníctvom tohto dokumentu zaviesť také systémové prepojenia, ktoré umožnia zrýchlenie vlastnej dynamiky rozvoja obce a následne aj regiónu. Predkladaný dokument na základe systematickej analýzy ponúka možnosti rozvoja obce zohľadňujúc tak historický vývoj ako aj súčasnú východiskovú situáciu. Uvádzaný rámec bude orientačným bodom nielen pre tvorbu konkrétnych projektov rozvoja obce, ale aj pre posudzovanie projektov, ktoré sa budú uchádzať o podporu realizácie zo strany obce.

Predkladané dlhodobé rozvojové zámery a plány obce vychádzajú zo súčasnej situácie v obci, sú založené na prirodzených a všeobecne platných princípoch, takže sú apolitické. Z toho dôvodu sú prijateľné a akceptovateľné aj pre ostatné, nasledujúce vedenia obce. Len naplnením dlhodobých stratégií, cieľov a opatrení sa podarí dosiahnuť naplnenie stanovenej vízie.

Hlavné dlhodobé zámery obce, z ktorých sa odvodzujú čiastkové ciele sú:

- Riešenie súčasných a predpokladaných problémov obce so zreteľom na dlhodobý rozvoj
- Trvalo udržateľný a komplexný rozvoj obce
- Zvýšenie atraktívnosti obce

Riešenie súčasných a predpokladaných problémov obce so zreteľom na dlhodobý rozvoj

Spracované analýzy v predchádzajúcich kapitolách vyšpecifikovali problémové oblasti, ktoré musí obec riešiť. V rámci predkladaných riešení sa kladie dôraz na riešenia, ktoré akcentujú dlhší časový horizont.

Trvalo udržateľný a komplexný rozvoj obce

Rozvoj obce musí byť trvalý a trvalo udržateľný. Toto je proces zabezpečovania neustále sa zvyšujúcich nárokov občanov na kvalitu života. Rozvoj obce je teda reakciou na požiadavky občanov. Je evidentné, že tieto požiadavky zasahujú všetky oblasti života a sú tak z hľadiska obce komplexné. Ak teda hovoríme o rozvoji obce, je to v podstate nikdy nekončiaci proces plnenia rozvojových zámerov.

Zvýšenie atraktívnosti obce

Obec je organický celok produkujúci služby a statky pre obyvateľov. Z tohto hľadiska je kvalita týchto činností porovnávaná s inými obcami. Občan pri rozhodovaní, kde bude žiť, pracovať a odvádzať dane, sa rozhoduje aj na základe kvality služieb, ktoré obec poskytuje. Obec sa tak z objektívnych dôvodov dostáva do konkurenčného boja o získanie obyvateľov. Rovnaká je tiež aj motivácia investorov a podnikateľských subjektov. Hontianske Moravce sa preto zo spomínaných dôvodov dlhodobu cielene usilujú o neustále zvyšovanie svojej atraktívnosti.

Vízia je želanou predstavou obyvateľov o budúcnosti, o tom, ako by mala obec vyzeráť. Je teda nástrojom na motiváciu, opisom ideálneho stavu, ktorý by sme chceli v budúcnosti dosiahnuť. Stanovuje rámec pre definovanie strategických cieľov a priorít na strednodobý časový horizont. Analýzou súčasného stavu obce, analýzou doteraz realizovaných a plánovaných projektov, na základe analýzy hlavných faktorov rozvoja a na základe funkcií, ktoré plní samospráva obce bola sformulovaná nasledovná strategická vízia obce:

„Obec Hontianske Moravce je miestom s atraktívnym prostredím pre život. Všestranným rozvojom a využívaním svojho vnútorného potenciálu zabezpečuje zvyšovanie kvality života všetkých svojich obyvateľov, ktorým poskytuje kvalitné služby.“

Na dosiahnutie uvedenej strategickej vízie bude potrebné naplniť hlavný cieľ rozvoja obce Hontianske Moravce na roky 2026-2032. Hlavným cieľom rozvoja obce je ***„zvýšiť kvalitu života obyvateľov obce aktívnym prístupom k podpore hospodárskej a sociálnej oblasti pri súčasnom zveľadovaní životného prostredia obce“***.

Pre naplnenie strategickej vízie si teda obec Hontianske Moravce stanovila tri hlavné rozvojové oblasti a v rámci nich nasledovné priority:

Tabuľka č.14: Rozvojové oblasti

Hospodárska oblasť	Sociálna oblasť	Enviromentálna oblasť
Rozvoj lokálnej ekonomiky, Budovanie SMART infraštruktúry	Bývanie a bezpečnosť	Odpadové hospodárstvo

Technická infraštruktúra Mobilita	Občianska infraštruktúra, vybavenosť obce	Ochrana životného prostredia
Partnerská spolupráca	Kultúra, šport, voľný čas a cestovný ruch	Adaptácia na zmenu klímy, znižovanie produkcie CO ₂

Zdroj: obec

A.) Hospodárska oblasť – táto prioritná oblasť pozostáva z 3 priorít: rozvoj lokálnej ekonomiky, budovanie SMART infraštruktúry (podpora malého a stredného podnikania, podpora miestnej hospodárskej základne, zavádzanie inovácií, rozvoj poľnohospodárstva, rozvoj digitalizácie, realizácia SMART riešení, skvalitňovanie verejných služieb), mobilita (rekonštrukcia starých a výstavba nových miestnych komunikácií a chodníkov) a technická infraštruktúra (dobudovanie technickej vybavenosti obce – kanalizácia, ČOV) a partnerská spolupráca (spolupráca s partnerskými obcami).

B.) Sociálna oblasť – prioritná oblasť pozostávajúca z 3 rozvojových priorít: bývanie a bezpečnosť (podpora bývania v obci, prevencia kriminality), občianska infraštruktúra, vybavenosť obce (skvalitnenie občianskej vybavenosti, čiastočná rekonštrukcia budov vo vlastníctve obce, podpora sociálnych služieb a komunitného rozvoja) a kultúra, šport, voľný čas a cestovný ruch (rekonštrukcia a výstavba športových a oddychových zariadení, podpora kultúrnych a športových podujatí a telies, podpora atraktivity obce, podpora starostlivosti o historické objekty).

C.) Environmentálna oblasť – tretia prioritná oblasť pozostáva z 3 rozvojových priorít: odpadové hospodárstvo (podpora triedeného zberu, zvyšovanie úrovne vytriedenia komunálnych odpadov), ochrana životného prostredia (starostlivosť o intravilán a extravilán katastra obce, vodné toky a vodné plochy, geologické zvláštnosti) a adaptácia na zmenu klímy, znižovanie produkcie CO₂ (realizácia zelených a modrých investícií, zvyšovanie biodiverzity, využívanie obnoviteľných zdrojov energie, zvyšovanie energetickej efektívnosti budov, realizácia protipovodňových opatrení).

Prostredníctvom týchto troch prioritných oblastí a definovaných priorít, ktoré sú v programovej časti dokumentu rozpracované do jednotlivých opatrení a projektových zámerov, bude obec naplňať definovanú strategickú víziu rozvoja. Splnením jednotlivých cieľov a stanovených opatrení bude zabezpečovať zvyšovanie kvality života svojich obyvateľov.

Tabuľka č.15: Vízia, ciele a priority

Vízia
<i>Obec Hontianske Moravce je miestom s atraktívnym prostredím pre život. Všestranným rozvojom a využívaním svojho vnútorného potenciálu zabezpečuje zvyšovanie kvality života všetkých svojich obyvateľov, ktorým poskytuje kvalitné služby</i>
Hlavný cieľ
<i>Zvýšiť kvalitu života obyvateľov obce aktívnym prístupom k podpore hospodárskej a sociálnej oblasti pri súčasnom zveľaďovaní životného prostredia obce</i>

Prioritná oblasť	Hospodárska	Sociálna	Environmentálna
Strategický cieľ	Rozvíjať vnútorný potenciál územia, založený na podpore miestneho hospodárstva a vybudovanej dopravnej a technickej infraštruktúry	Podporovať skvalitňovanie občianskej vybavenosti a zabezpečovať pre obyvateľov dôstojné podmienky spoločenského vyžitia	Zabezpečiť pre obyvateľov obce ako aj jej návštevníkov kvalitné a čisté životné prostredie
Priority	• Rozvoj lokálnej ekonomiky, budovanie SMART infraštruktúry • Mobilita • Technická infraštruktúra • Partnerská spolupráca	• Bývanie a bezpečnosť • Občianska infraštruktúra, vybavenosť obce • Kultúra, šport, voľný čas a cestovný ruch	• Odpadové hospodárstvo • ochrana životného prostredia • Adaptácia na zmenu klímy, znižovanie produkcie CO₂
Opatrenia	1.1 Podpora MSP, remeselníkov, poľnohospodárov a lesníkov 1.2 Rozvoj digitalizácie a SMART infraštruktúry, vrátane modernizácie verejných služieb 1.3 Skvalitnenie miestnej dopravnej infraštruktúry 1.4 Zlepšenie technickej vybavenosti obce 1.5 Spolupráca s partnerskými obcami	2.1 Tvorba možností pre rozvoj bývania 2.2 Zvyšovanie bezpečnosti obyvateľov, vrátane prevencie kriminality 2.3 Zlepšenie kvality občianskej vybavenosti 2.4 Podpora sociálnych služieb a sociálnych aktivít 2.5 Skvalitnenie ponuky športového vyžitia a trávenia voľného času 2.6 Podpora spoločenského a kultúrneho života	3.1 Skvalitnenie nakladania s odpadmi a podpora zhodnocovania odpadov 3.2 Realizácia adaptačných a mitigačných opatrení na zmenu klímy, zelené a modré investície, zvyšovanie biodiverzity 3.3 Zvyšovanie energetickej efektívnosti budov, prechod na OZE 3.4 Zlepšenie existujúcej protipovodňovej infraštruktúry

Zdroj: Vlastné spracovanie

4 PROGRAMOVÁ ČASŤ

Programová časť PHSR nadväzuje na strategickú časť a obsahuje opatrenia a projektové zámery na zabezpečenie realizácie programu rozvoja, vrátane ich priradenia k jednotlivým cieľom a prioritám. Táto časť obsahuje podrobnejšie rozpracovanie cieľov v hospodárskej, sociálnej a environmentálnej oblasti na úroveň opatrení a projektových zámerov. Táto časť obsahuje: - konkrétne opatrenia a projektové zámery, vrátane ich priradenia k jednotlivým cieľom a prioritám, súbor ukazovateľov, výsledkov a dopadov vrátane východiskových a cieľových hodnôt.

Opatrenia a projektové zámery podľa prioritných oblastí

V strategickej časti zadefinované priority v rámci troch prioritných oblastí (hospodárskej, sociálnej, environmentálnej) obsahujú viaceré opatrenia, pričom každé opatrenie pozostáva z jedného alebo viacerých konkrétnych projektových zámerov. Tie sú plne v súlade s 5 hlavnými politickými cieľmi politiky súdržnosti Európskej únie na programové obdobie 2021-2027. Realizácia projektových zámerov v rámci zadefinovaných opatrení podporí inteligentnú transformáciu hospodárstva, napomôže prechodu na ekologickejšiu nízkouhlíkovú Európu, posilní mobilitu a digitalizáciu, prispeje k budovaniu sociálnejšej Európy a posilní miestny rozvoj (samozrejme, myslí sa tu realizácia projektových zámerov na území obce – pričom tieto projektové zámery svojím malým dielom napomôžu realizácii systémových zmien v celoslovenskom a európskom meradle). Všetky projektové zámery, ktoré samospráva plánuje v strednodobom horizonte realizovať, sú uvedené v nasledujúcom formulári. Niektoré projektové zámery sú pritom „zložitejšie“ – budú si vyžadovať napr. spracovanie projektovej dokumentácie, inžinierske činnosti, zapojenie väčšieho počtu osôb do manažmentu takéhoto projektu a pod. Zároveň sú tu však uvedené aj také projektové zámery, ktoré predstavujú spravidla jednoduchšie „činnosti“ (nie je potrebné realizovať ich ako projekt; spravidla ide „jednoduchšie“, menej náročné činnosti). Všetky takéto zámery – či už „jednoduchšie“ alebo „zložitejšie“ – budeme v tejto aj ďalších kapitolách označovať pod rovnakým názvom „projektový zámer“. Všetky projektové zámery, ktoré sú v tomto PHSR zadefinované, môžu byť realizované v rámci integrovaných investičných balíkov, zadefinovaných či už v Programe hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja samosprávneho kraja (PHRSR VÚC Banská Bystrica) alebo v integrovanej územnej stratégii SPR Banská Štiavnica-Žarnovica-Žiar nad Hronom (IUS SPR Banská Štiavnica-Žarnovica-Žiar nad Hronom); môžu byť taktiež zahrnuté medzi integrované územné investície (financované z EŠIF).

Tabuľka č.16: Plán aktivít

Prioritná oblasť 1 – HOSPODÁRSKA	
Opatrenie	Projektový zámer
1.1 Podpora MSP, remeselníkov, poľnohospodárov a lesníkov	Proj. zámer 1.1.1: Podpora rozvoja služieb a podnikateľských aktivít v obci - príprava pozemkov, budov, priestorových a technických podmienok pre vznik nových služieb a rozvoj existujúcich podnikateľských aktivít - prenájom obecných pozemkov a budov - podpora subjektov lesného hospodárstva a zhodnocovania drevnej hmoty - podpora poľnohospodárskych subjektov - podpora malých agro-fariem a tradičných remesiel - podpora ubytovacích a stravovacích služieb Proj. zámer 1.1.2: Podpora zavádzania inovácií u miestnych zamestnávateľov - zavádzanie nových produktov, zlepšených procesov, využívanie nových materiálov, zlepšovanie výrobných metód
1.2 Rozvoj digitalizácie a SMART infraštruktúry, vrátane modernizácie verejných služieb	Proj. zámer 1.2.1: Podpora zavádzania efektívnych SMART digitálnych riešení v podnikoch a u subjektov poskytujúcich verejné služby - realizácia podporných aktivít pri zavádzaní digitálnych riešení do spoločnosti (napr. v doprave, cestovnom ruchu, odpadovom hospodárstve, vo výrobných procesoch, pri poskytovaní elektronických služieb občanom a pod.) Proj. zámer 1.2.2: Zvyšovanie digitálnych zručností zamestnancov a obyvateľov obce - realizácia vzdelávacích aktivít pre zamestnancov pracujúcich v podnikoch a verejnej správe a pre miestnych obyvateľov Proj. zámer 1.2.3: Obstaranie komunálnej techniky na údržbu verejných priestorov - nákup potrebnej techniky a vybavenia na údržbu verejných priestranstiev (napr. traktor, nakladač, kosačka, zametač, odhrňáč snehu, fréza a pod.) Proj. zámer 1.2.4: Obstaranie zmien, doplnkov a digitalizácie územného plánu obce - obstaranie zmien, doplnkov a digitalizácie územného plánu obce v súlade so zákonom o územnom plánovaní
1.3 Skvalitnenie miestnej dopravnej infraštruktúry	Proj. zámer 1.3.1: Modernizácia miestnych komunikácií a lávok - obnova poškodeného povrchu miestnych komunikácií - rekonštrukcia obecných lávok

	Proj. zámer 1.3.2: Výstavba chodníkov v obci a lávok - vybudovanie chodníkov pre peších na miestach, kde to lokálne územno-technické pomery dovoľujú – predovšetkým pozdĺž hlavnej cesty (III/1550) a lávok - vypracovanie projektovej dokumentácie Proj. zámer 1.3.3: Výstavba cyklistických chodníkov s prepojením na okolité obce, vrátane doplnkovej infraštruktúry - vybudovanie samostatných, od komunikácií stavebne oddelených cyklistických chodníkov - osadenie altánkov, lavičiek, informačných tabúl, nabíjačiek na elektrické bicykle a pod. Proj. zámer 1.3.4: Vybudovanie odstavnej parkovacej plochy - zriadenie vhodnej plochy na parkovanie automobilov pre návštevníkov cintorína a Domu smútku, kaštieľa, základnej školy Proj. zámer 1.3.5: Výstavba námestia -stavebné práce a terénne úpravy verejného priestranstva -výsadba zelene a osadenie mobiliáru -obstaranie projektovej dokumentácie
1.4 Zlepšenie technickej vybavenosti obce	Proj. zámer 1.4.1: Dobudovanie a rekonštrukcia kanalizácie - rekonštrukcia kanalizačných vetiev - vybudovanie nových vetiev
1.5 Spolupráca s partnerskými obcami	Proj. zámer 1.5.1: Rozvoj partnerskej a cezhraničnej spolupráce - rozvoj spolupráce s partnerskými obcami a inými organizáciami
Prioritná oblasť 2 – SOCIÁLNA	
Opatrenie	Projektový zámer
2.1 Tvorba možností pre rozvoj bývania	Proj. zámer 2.1.1: Vybudovanie obecných nájomných bytov - výstavba nájomných bytov v obci prostredníctvom ŠFRB a dotácie ministerstva - rekonštrukcia nájomných bytov
2.2 Zvyšovanie bezpečnosti obyvateľov, vrátane prevencie kriminality	Proj. zámer 2.2.1: Rozšírenie kamerového systému - osadenie ďalších bezpečnostných kamier za účelom prevencie kriminality a protispoločenského správania v obci, príp. aj monitorovania bezpečnosti cestnej premávky

	Proj. zámer 2.2.2: Realizácia bezpečnostných prvkov v doprave - osadenie rôznych dopravno-bezpečnostných zariadení a prvkov (napr. merače rýchlosti, spomaľovače rýchlosti, prechody pre chodcov, osvetlenie prechodov, nástupné ostrovčeky, zábradlia okolo exponovaných úsekov komunikácií a pod.)
2.3 Zlepšenie kvality občianskej vybavenosti	Proj. zámer 2.3.1: Rekonštrukcia zdravotného strediska - celková rekonštrukcia budovy zdravotného strediska - vypracovanie projektovej dokumentácie Proj. zámer 2.3.2: Rekonštrukcia budovy obecného úradu - celková rekonštrukcia budovy Proj. zámer 2.3.3: Zriadenie vhodných priestorov pre potreby občanov obce - poskytnutie vhodných priestorov pre potreby občanov obce rekonštrukciou bývalej škôlky na ul. Cintorínska Proj. zámer 2.3.4: Rekonštrukcia a modernizácia Spojenej školy (nová a stará budova), jedálne a telocvične - rekonštrukcia, modernizácia interiéru a exteriéru všetkých objektov - vypracovanie projektovej dokumentácie Proj. zámer 2.3.5: Rekonštrukcia obecných objektov -rekonštrukcia a modernizácia autobusových zastávok a tržnice Proj. zámer 2.3.6: Výstavba amfiteátra - výstavba exteriérového priestoru pre kultúrne podujatia - vypracovanie projektovej dokumentácie Proj. zámer 2.3.7: Rekonštrukcia miestneho rozhlasu - modernizácia obecného rozhlasu
2.4 Podpora sociálnych služieb a sociálnych aktivít	Proj. zámer 2.4.1: Vybudovanie alebo vytvorenie priestoru pre sociálne služby -zriadenie komunitného centra -zriadenie denného stacionáru (pre seniorov, matky s deťmi a pod.) -zriadenie zariadenia sociálnych služieb

2.5 Skvalitnenie ponuky športového vyžitia a trávenia voľného času	Proj. zámer 2.5.1: Rekonštrukcia a vybudovanie multifunkčného ihriska - vybudovanie exteriérových priestorov na realizáciu športových aktivít so zázemím, rekonštrukcia súčasných ihrísk - vybudovanie syntetickej ľadovej plochy Proj. zámer 2.5.2: Rekonštrukcia a vybudovanie detských ihrísk - vybudovanie exteriérových priestorov na realizáciu voľnočasových aktivít - osadenie preliezok, hojdačiek a ďalších prvkov na hranie detí - rekonštrukcia existujúcich detských ihrísk Proj. Zámer 2.5.3: Vybudovanie vyhliadkovej veže -vybudovanie vyhliadkovej veže na Jeruzaleme
2.6 Podpora spoločenského a kultúrneho života	Proj. zámer 2.6.1: Podpora kultúrnych a športových podujatí - podpora kultúrnych podujatí - podpora športových podujatí - podpora miestnych kultúrnych a športových telies
Prioritná oblasť 3 – ENVIRONMENTÁLNA	
Opatrenie	Projektový zámer
3.1 Skvalitnenie nakladania s odpadmi a podpora zhodnocovania odpadov	Proj. zámer 3.1.1: Skvalitnenie systému zberu odpadov, zavádzanie SMART prvkov v odpadovom hospodárstve, realizácia osvetových a vzdelávacích aktivít - zvýšenie efektivity triedeného zberu odpadov - rozšírenie možností zberu tzv. zeleného biologicky rozložiteľného a kuchynského odpadu z domácností - rozširovanie ponuky triedeného zberu o ďalšie druhy odpadov - implementácia rôznych SMART prvkov za účelom kvalitatívneho zlepšenia nakladania s odpadmi - realizácia edukatívnych aktivít rôznej povahy pre miestnych obyvateľov a iných pôvodcov odpadu za účelom zlepšenia nakladania s odpadmi Proj. zámer 3.1.2: Obstaranie domácich kompostovacích zásobníkov - v záujme lepšieho zhodnocovania biologicky rozložiteľného komunálneho odpadu zakúpenie tzv. domácich kompostérov do každého rodinného domu, ako aj pre potreby obce
3.2 Realizácia adaptačných a mitigačných opatrení na zmenu klímy, zelené a	Proj. zámer 3.2.1: Údržba a revitalizácia zelene na verejných priestranstvách, výsadba stromov a krov - výkon starostlivosti o verejnú zeleň - výsadba novej zelene (stromy, kríky, tráva, kvety a pod.) za účelom rozširovania zelených plôch v intraviláne

modré investície, zvyšovanie biodiverzity	obce Proj. zámer 3.2.2: Realizácia ďalších adaptačných opatrení a opatrení na zvyšovanie biodiverzity v sídelnom prostredí - v spolupráci rôznymi subjektmi realizácia rôznych ďalších adaptačných opatrení, ako napr. dažďová záhrada, hmyzí hotel, včelia záhrada, vodná fontána, zelené parkovisko, oddychové miesto s mobiliárom a pod.
3.3 Zvyšovanie energetickej efektívnosti budov, prechod na OZE	Proj. zámer 3.3.1: Výstavba fotovoltaických elektrární na strechách obecných budov - osadenie príslušnej techniky na výrobu elektrickej energie z obnoviteľných zdrojov energie Proj. zámer 3.3.2: Podpora využívania obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie vo verejných budovách a na verejných plochách - realizácia ďalších podporných krokov na využívanie OZE a AZE (napr. zatepľovanie budov, výmena kotlov a pod.) Proj. zámer 3.3.3: Komplexná obnova budovy obecného úradu, vrátane zvýšenia jej energetickej efektívnosti - zateplenie budovy, úprava fasády - výmena otvorových výplní - rekonštrukcia interiérových priestorov (elektroinštalácia, rozvody vody a kúrenia, výmena kotlov, omietky, podlahy) - obstaranie vnútorného vybavenia
3.4 Zlepšenie existujúcej protipovodňovej infraštruktúry	Proj. zámer 3.4.1: Realizácia protipovodňových a vodozádržných opatrení - realizácia celého komplexu vzájomne prepojených aktivít zameraných na elimináciu prípadných povodní, zadržiavanie vody krajine, zvyšovanie biodiverzity a pod.

Zdroj: Obecný úrad

Tabuľka č.17: Merateľné ukazovatele

Merateľné ukazovatele		
Prioritná oblasť 1 HOSPODÁRSKA	Prioritná oblasť 2 SOCIÁLNA	Prioritná oblasť 3 ENVIRONMENTÁLNA
Opatrenie 1.1 Podpora MSP, remeselníkov, poľnohospodárov a lesníkov - počet nových podnikajúcich subjektov - počet novovzniknutých služieb	Opatrenie 2.1 Tvorba možností pre rozvoj bývania - Počet nových nájomných bytov - Počet zrekonštruovaných nájomných bytov - počet nových verejných	Opatrenie 3.1 Skvalitnenie nakladania s odpadmi a podpora zhodnocovania odpadov - počet osvetových materiálov pre verejnosť - počet aktivít zameraných na

• počet nových rodinných fariem, počet nových spoločných hospodárskych dvorov, počet zapojených poľnohospodárskych podnikov do finalizácie produkcie • počet produktov miestnej výroby na trhu • počet podporených agrofariem • počet novovzniknutých a obnovených remesiel • počet dobudovaných stravovacích kapacít • počet ubytovacích kapacít na súkromí / počet lôžok • web stránka / počet návštev na stránke • počet návštevníkov • počet zriadených nových prevádzok pre účely doplnkových služieb • počet nových služieb turistom Opatrenie 1.2 Rozvoj digitalizácie a SMART infraštruktúry, vrátane modernizácie verejných služieb • Počet podporených aktivít pri zavádzaní digitálnych riešení do spoločnosti • Počet podporených aktivít pri zavádzaní digitálnych riešení do spoločnosti • Počet vzdelávacích aktivít pre zamestnancov a obyvateľov • Počet zakúpenej techniky na údržbu verejných priestranstiev	bezbariérových vstupov Opatrenie 2.2 Zvyšovanie bezpečnosti obyvateľov, vrátane prevencie kriminality • Počet nových osadených kamier • Počet nových dopravno-bezpečnostných zariadení a prvkov Opatrenie 2.3 Zlepšenie kvality občianskej vybavenosti • počet zrekonštruovaných obecných budov a objektov • počet nových verejných bezbariérových vstupov • počet ubytovacích kapacít • počet vypracovaných projektových dokumentácií Opatrenie 2.4 Podpora sociálnych služieb a sociálnych aktivít • počet zrekonštruovaných obecných budov • počet modernizovaných zariadení občianskej vybavenosti • počet vzdelávacích a motivačných programov • počet klientov zariadení sociálnych služieb • počet obyvateľov začlenených do občianskeho a pracovného života Opatrenie 2.5 Skvalitnenie ponuky športového využitia a trávenia voľného času	zvýšenie environmentálneho povedomia obyvateľstva • počet obyvateľov zapojených do aktivít zameraných na zvýšenie environmentálneho povedomia • počet SMART prvkov za účelom kvalitatívneho zlepšenia nakladania s odpadmi • počet zakúpených domácich kompostérov • počet domácností využívajúcich domové kompostéry Opatrenie 3.2 Realizácia adaptačných a mitigačných opatrení na zmenu klímy, zelené a modré investície, zvyšovanie biodiverzity • počet m2 revitalizovaných verejných priestranstiev • počet adaptačných opatrení na zvyšovanie biodiverzity • počet vysadenej zelene Opatrenie 3.3 Zvyšovanie energetickej efektívnosti budov, prechod na OZE • počet zateplených budov • počet fotovoltických elektrární • počet prvkov využívajúcich OZE • percento zníženia energetickej náročnosti zrekonštruovanej budovy Opatrenie 3.4 Zlepšenie existujúcej protipovodňovej infraštruktúry
---	--	--

• aktualizácia a digitalizácia územného plánu Opatrenie 1.3 Skvalitnenie miestnej dopravnej infraštruktúry • počet km rekonštruovaných miestnych komunikácií • počet km vybudovaných, obnovených chodníkov pre peších • počet rekonštruovaných premostení a lávok • počet km siete turistických trás a cyklotrás • počet zriadených náučných chodníkov • počet vybudovaných oddychových miest s prístreškami • počet informačných a orientačných objektov • počet m2 vybudovaných odstavných plôch a verejných priestranstiev • počet prvkov osadeného mobiliáru Opatrenie 1.4 Zlepšenie technickej vybavenosť obce • počet km dobudovanej alebo rekonštruovanej kanalizácie Opatrenie 1.5 Spolupráca s partnerskými obcami • počet spolupracujúcich organizácií	• počet nových voľnočasových aktivít • počet nových plôch, objektov a zariadení športu, kultúry a oddychu • počet osôb využívajúcich areály Opatrenie 2.6 Podpora spoločenského a kultúrneho života • počet obnovených tradícií • počet podporených spolkov, klubov, záujmových a občianskych združení • počet vzniknutých záujmových združení a spolkov • počet programov práce s verejnosťou • počet organizovaných podujatí • počet účastníkov na podujatiach • počet obyvateľov zapojených do aktivít • počet zapojených aktívnych subjektov do činnosti na veciach verejných • počet získaných dotácií a nenávratných finančných príspevkov	• kapacita protipovodňovej nádrže • počet realizovaných prvkov protipovodňových a vodozádržných opatrení
--	--	---

Zdroj: vlastné spracovanie

5 REALIZAČNÁ ČASŤ

Realizačná časť je zameraná na popis postupov inštitucionálneho a organizačného zabezpečenia realizácie programu rozvoja obce, systém monitorovania a hodnotenia plnenia programu rozvoja obce na základe stanovenia merateľných ukazovateľov a vecný a časový harmonogram realizácie programu rozvoja obce formou akčných plánov. Realizačná časť obsahuje:

- akčný plán, - popis úloh jednotlivých partnerov pri realizácii PHSR,
- popis postupov inštitucionálneho a organizačného zabezpečenia,
- stručný popis komunikačnej stratégie PHSR k jednotlivým cieľovým skupinám,
- popis systému monitorovania a hodnotenia plnenia PHSR.

Akčný plán predstavuje konkrétny harmonogram činností súvisiacich s rozvojom obce v nadväznosti na prioritné oblasti sociálno-ekonomického rozvoja. Tento plán vychádza zo stratégie, je jej logickou súčasťou a realizuje sa prostredníctvom konkrétnych projektových zámerov. Obsahuje predpokladané termíny plnenia jednotlivých úloh, zoznam inštitúcií zodpovedných za ich plnenie a predpokladanú (odhadovanú) výšku zdrojov na ich realizáciu.

Tabuľka č.18: Akčný plán

Opatrenie, projektový zámer	Odhadovaný termín realizácie	Financovanie (Euro)	Zdroj
HOSPODÁRSKA OBLASŤ			
PRIORITA: ROZVOJ LOKÁLNEJ EKONOMIKY,			
Opatrenie 1.1: Podpora MSP, remeselníkov, poľnohospodárov a lesníkov			
Proj. zámer 1.1.1: Podpora rozvoja služieb a podnikateľských aktivít v obci	2030	70 000	Externé zdroje – podnikateľ + dotácie
Proj. zámer 1.1.2: Podpora zavádzania inovácií u miestnych zamestnávateľov	2027 – 2032	150 000	Externé zdroje – podnikateľ + dotácie
Opatrenie 1.2: Rozvoj digitalizácie a SMART infraštruktúry, vrátane modernizácie verejných služieb			
Projektový zámer 1.2.1: Podpora zavádzania efektívnych SMART digitálnych riešení v podnikoch a u subjektov poskytujúcich verejné služby	2026 – 2035	120 000	Obec + dotácie
Proj. zámer 1.2.2: Zvyšovanie digitálnych zručností zamestnancov a obyvateľov obce	2026 - 2035	10 000	Obec + dotácie

Proj. zámer 1.2.3: Obstaranie komunálnej techniky na údržbu verejných priestorov	2026 – 2028	150 000	Obec + dotácie
Proj. zámer 1.2.4: Obstaranie zmien, doplnkov a digitalizácie územného plánu obce	2027	50 000	Obec + dotácie
PRIORITA: MOBILITA			
Opatrenie 1.3: Skvalitnenie miestnej dopravnej infraštruktúry			
Proj. zámer 1.3.1: Modernizácia miestnych komunikácií a lávok	2026 – 2030	500 000	Obec + dotácie + podnikateľ
Proj. zámer 1.3.2: Výstavba chodníkov v obci a lávok	2026 – 2032	500 000	Obec + dotácie
Proj. zámer 1.3.3: Výstavba cyklistických chodníkov s prepojením na okolité obce, vrátane doplnkovej infraštruktúry	2028 – 2035	600 000	Obce + dotácie
Proj. zámer 1.3.4: Vybudovanie odstavnej parkovacej plochy	2026 – 2031	130 000	Obec + dotácie
Proj. zámer 1.3.5: Výstavba námestia	2027	300 000	Obec + dotácie
PRIORITA: TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA			
Opatrenie 1.4: Zlepšenie technickej vybavenosti obce			
Proj. zámer 1.4.1: Dobudovanie a rekonštrukcia kanalizácie	2026 – 2035	200 000	Obec + dotácie + podnikateľ + občania
PRIORITA: PARTNERSKÁ A CEHRANIČNÁ SPOLUPRÁCA			
Opatrenie 1.5: Spolupráca s partnerskými obcami			
Projektový zámer 1.5.1: Rozvoj partnerskej a cezhraničnej spolupráce	2027 – 2032	100 000	Obce + dotácie
Opatrenie, projektový zámer	Odhadovaný termín realizácie	Financovanie (euro)	Zdroj
SOCIÁLNA OBLASŤ			
PRIORITA: BÝVANIE A BEZPEČNOSŤ			
Opatrenie 2.1: Tvorba možnosti pre rozvoj bývania			
Proj. zámer 2.1.1: Vybudovanie obecných nájomných bytov	2026 – 2035	1 000 000	Dotácie + obec + úver
PRIORITA: BÝVANIE A BEZPEČNOSŤ			
Opatrenie 2.2: Zvyšovanie bezpečnosti obyvateľov, vrátane prevencie kriminality			
Proj. zámer 2.2.1:	2026 – 2029	100 000	Obec + dotácie

Rozšírenie kamerového systému			
Proj. zámer 2.2.2: Realizácia bezpečnostných prvkov v doprave	2027 – 2030	50 000	Obec + dotácie
PRIORITA: BÝVANIE A BEZPEČNOSŤ			
Opatrenie 2.3: Zlepšenie kvality občianskej vybavenosti			
Proj. zámer 2.3.1: Rekonštrukcia zdravotného strediska	2027- 2031	800 000	Dotácie + obec
Proj. zámer 2.3.2: Rekonštrukcia budovy obecného úradu	2026	650 000	Dotácie + obec
Proj. zámer 2.3.3: Zriadenie vhodných priestorov pre potreby občanov obce	2026 – 2027	40 000	Dotácie + obec
Proj. zámer 2.3.4: Rekonštrukcia a modernizácia Spojenej školy(nová budova a stará budova), jedálne a telocvične	2026 – 2028	900 000	Dotácie + obec
Proj. zámer 2.3.5: Rekonštrukcia autobusových zastávok, tržnice	2029	100 000	Dotácie + obec
Proj. zámer 2.3.6: Výstavba amfiteátra	2031	100 000	Dotácie + obec
Proj. zámer 2.3.7: Rekonštrukcia rozhlasu	2026 – 2027	25 000	Dotácie + obec
PRIORITA: BÝVANIE A BEZPEČNOSŤ			
Opatrenie 2.4: Podpora sociálnych služieb a sociálnych aktivít			
Proj. zámer 2.4.1: Vybudovanie alebo vytvorenie priestoru pre sociálne služby	2030	150 000	Dotácie + obec
PRIORITA: BÝVANIE A BEZPEČNOSŤ			
Opatrenie 2.5: Skvalitnenie ponuky športového využitia a trávenia voľného času			
Proj. zámer 2.5.1: Rekonštrukcia a vybudovanie multifunkčného ihriska	2028	170 000	Dotácie + obec
Proj. zámer 2.5.2: Rekonštrukcia a vybudovanie detských ihrísk	2027 – 2029	100 000	Dotácie + obec
Proj. zámer 2.5.3 Vybudovanie vyhliadkovej veže	2029	150 000	Dotácie + obec

PRIORITA: BÝVANIE A BEZPEČNOSŤ			
Opatrenie 2.6: Podpora spoločenského a kultúrneho života			
Proj. zámer 2.6.1: Podpora kultúrnych a športových podujatí	2026 – 2035	80 000	Dotácie + obec + podnikateľ
Opatrenie, projektový zámer	Odhadovaný termín realizácie	Financovanie (euro)	Zdroj
ENVIRONMENTÁLNA OBLASŤ			
PRIORITA: ODPADOVÉ HOSPODÁRSTVO			
Opatrenie 3.1: Skvalitnenie nakladania s odpadmi a podpora zhodnocovania odpadov			
Proj. zámer 3.1.1: Skvalitnenie systému zberu odpadov, zavádzanie SMART prvkov v odpadovom hospodárstve, realizácia osvetových a vzdelávacích aktivít	2026 – 2035	50 000	Obec + dotácie + občan
Proj. zámer 3.1.2: Obstaranie domácich kompostovacích zásobníkov	2028	20 000	Obec + dotácia
PRIORITA: ODPADOVÉ HOSPODÁRSTVO			
Opatrenie 3.2: Realizácia adaptačných a mitigačných opatrení na zmenu klímy, zelené a modré investície, zvyšovanie biodiverzity			
Proj. zámer 3.2.1: Údržba a revitalizácia zelene na verejných priestranstvách, výsadba stromov a krov	2027 - 2035	10 000	Obec + občan + dotácia
Proj. zámer 3.2.2: Realizácia ďalších adaptačných opatrení a opatrení na zvyšovanie biodiverzity v sídelnom prostredí	2027 – 2035	10 000	Obec + občan + dotácia + podnikateľ
PRIORITA: ODPADOVÉ HOSPODÁRSTVO			
Opatrenie 3.3: Zvyšovanie energetickej efektívnosti budov, prechod na OZE			
Proj. zámer 3.3.1: Výstavba fotovoltických elektrární na strechách obecných budov	2027 – 2030	200 000	Dotácia + obec
Proj. zámer 3.3.2: Podpora využívania obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie vo verejných budovách a na verejných plochách	2026 – 2030	700 000	Dotácia + obec

Proj. zámer 3.3.3: Komplexná obnova budovy obecného úradu, vrátane zvýšenia jej energetickej efektívnosti	2026	610 000	Dotácia + obec
PRIORITA: ODPADOVÉ HOSPODÁRSTVO			
Opatrenie 3.4: Zlepšenie existujúcej protipovodňovej infraštruktúry			
Proj. zámer 3.4.1: Realizácia protipovodňových a vodozádržných opatrení	2026 – 2035	100 000	Dotácia + obec

Zdroj: obec

Administratívne, organizačné a inštitucionálne zabezpečenie PHSR

Vypracovaním a schválením tohto programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja plní obec jeden zo základných princípov regionálnej politiky, ktorým je princíp programovania. Implementácia navrhovaných projektových zámerov si bude vyžadovať konkrétnych ľudí, ktorí budú tieto zámery uskutočňovať od začiatku do konca a ktorí za nich budú aj zodpovední. Vzhľadom na poddimenzovanosť samosprávy z aspektu ľudských zdrojov sa predpokladá, že niektoré projektové zámery bude potrebné realizovať v spolupráci s externými poradcami, odborníkmi, príp. špecializovanými firmami.

V systéme riadenia a implementácie PHSR je Riadiacim orgánom na úrovni obce obecný úrad prostredníctvom starostu obce. Ten zodpovedá za systém riadenia PHSR, ako aj za systém čerpania získaných dotácií, použitia úverových zdrojov a v prípade získania pomoci zo štrukturálnych fondov aj za čerpanie tejto pomoci. Obecné zastupiteľstvo plní úlohu Monitorovacieho výboru. Funkciu Platobného orgánu vykonáva ekonomické oddelenie OcÚ a príslušné oddelenia OcÚ plnia funkciu Sprostredkovateľského orgánu. PHSR ako aj všetky jeho zmeny a doplnky schvaľuje obecné zastupiteľstvo. Obecné zastupiteľstvo vo vzťahu k realizácii PHSR berie na vedomie návrh strategickej časti dokumentu, schvaľuje celý dokument PHSR a každoročne schvaľuje vyhodnotenie jeho plnenia. Úlohou obecného zastupiteľstva je taktiež schvaľovanie spolufinancovania pripravovaných projektov. Obecné zastupiteľstvo teda každoročne schvaľuje hodnotiace a monitorovacie správy a rozhoduje o prípadných zmenách a aktualizácii programu.

Stručný popis komunikačnej stratégie

Súčasťou každého z pripravovaných a realizovaných projektov PHSR budú, či už z dôvodu povinného informovania a publicity (najmä pri projektoch financovaných z EŠIF) alebo v rámci komunikácie medzi obcou a cieľovými skupinami pri príprave a realizácii projektov, rôzne formy komunikácie. V prípade realizácie projektov z EŠIF budú v záujme informovania verejnosti osadené informačné tabule, príp. budú organizované úvodné a záverečné konferencie, semináre, workshopy, rôzne informačné stretnutia a pod. V podmienkach obce prebieha komunikácia predovšetkým osobným stykom verejnosti a záujmových skupín s jej volenými orgánmi a zamestnancami.

Významným komunikačným kanálom najmä pre mladšie a stredné vekové kategórie obyvateľstva je webová stránka obce. Staršie vekové kategórie uprednostňujú najmä obecný rozhlas, úradnú tabuľu a osobné podanie. Ďalším nástrojom komunikácie budú pozvánky na priamu účasť verejnosti na zasadnutiach obecného zastupiteľstva. Prostredníctvom uvedených komunikačných kanálov bude až do ukončenia platnosti PHSR prebiehať neustála komunikácia s obyvateľmi týkajúca sa realizácie tohto Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce.

Systém monitorovania a hodnotenia

Cieľom systému monitorovania a hodnotenia je získavanie informácií o reálnom plnení PHSR a o jeho prípadnom negatívnom vývoji. Dôsledkom dobrého nastavenia systému monitorovania a hodnotenia bude prípadná zmena spôsobu realizácie, podľa potreby aj definovanie a prijatie nových opatrení. Samospráva bude získavať a spracovávať pripomienky poslancov, zamestnancov OcÚ, zainteresovaných partnerov a verejnosti. Spracované pripomienky budú predložené zastupiteľstvu na hodnotenie PHSR za a aj jeho prípadná aktualizácia.

Monitorovanie Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja sa teda bude vykonávať priebežne počas celého trvania PHSR až do ukončenia jeho platnosti. Výstupom monitorovania PHSR bude monitorovacia správa za príslušný rok schválená obecným zastupiteľstvom. Za prípravu monitorovacej správy konkrétného projektu bude zodpovedať jeho garant podľa povahy projektu. Za prípravu monitorovacej správy PHSR bude zodpovedať samospráva obce – či už prostredníctvom starostu obce, hlavného kontrolóra, poslancov, zamestnancov obecného úradu, príp. inej poverenej osoby.

Tabuľka č.19: Plán priebežných hodnotení PHSR

Plán priebežných hodnotení PHSR počas jeho platnosti 2026 – 2032 (2035)		
Typ hodnotenia	Vykonať prvýkrát	Dôvod vykonania/periodicita
Strategické hodnotenie	najskôr v roku 2027	podľa rozhodnutia obce a vzniknutej spoločenskej potreby
Operatívne hodnotenie	v prípade potreby	kontrola súladu programu s reálnou situáciou
Tematické hodnotenia časti PHSR	2027	téma hodnotenia identifikovaná ako riziková časť vo výročnej monitorovacej správe za predchádzajúci kalendárny rok
Ad hoc mimoriadne hodnotenie	v prípade potreby	pri značnom odklone od stanovených cieľov; pri návrhu na revíziu PHSR
Ad hoc hodnotenie celého PHSR alebo jeho časti	2026-2032	na základe rozhodnutia starostu, kontrolného orgánu, podnetu poslancov, správy auditu a pod.

Zdroj: vlastné spracovanie

6 FINANČNÁ ČASŤ

Finančná časť obsahuje finančné zabezpečenie jednotlivých opatrení a aktivít, inštitucionálnu a organizačnú stránku realizácie programu rozvoja obce.

Táto časť obsahuje:

- indikatívny finančný plán na celú realizáciu PHSR,
- model viaczdrojového financovania jednotlivých opatrení, projektových zámerov za účasti sociálno-ekonomických partnerov v území,
- hodnotiacu tabuľku pre výber projektových zámerov.

6.1 Indikatívny finančný plán

Výška potrebných finančných prostriedkov je v tomto PHSR uvedená pri jednotlivých projektových zámeroch a opatreniach. Uvedené sumy sú stanovené odhadom, keďže bez spracovania projektovej dokumentácie nie je možné ex-ante určiť predpokladanú sumu, potrebnú na realizáciu projektového zámeru. Navyše, táto suma sa ešte mení po realizácii verejného obstarávania. Pri rozhodovaní o financovaní jednotlivých projektových zámerov sa bude prihliadať na ich dôležitosť a na ich prínos pre rozvoj obce. Niektoré projektové zábery sa budú môcť realizovať v rámci bežnej prevádzky samosprávy, iné si však budú vyžadovať náročnejšie zdroje z hľadiska finančného aj personálneho zabezpečenia.

Potenciálne zdroje, ktoré sa samospráva môže snažiť získať na realizáciu opatrení a projektových zámerov, uvedených v tomto PHSR, sú najmä:

- bankové úvery,
- štátne dotácie z účelových fondov (napr. Environmentálny fond, ŠFRB, ...),
- financovanie z národných projektov (napr. úrady práce, soc. vecí a rodiny – AOTP...),
- rozpočet samosprávneho kraja,
- európske štrukturálne a investičné fondy,
- nadácie, neinvestičné fondy,
- účelové fondy zahraničných zastupiteľstiev v SR,
- sponzorské dary podnikateľov, súkromných osôb, neziskového sektora a pod.,
- vlastné zdroje (rozpočet obce).

6.2 Systém hodnotenia a zaraďovania projektov do financovania

Pri schvaľovaní financovania jednotlivých projektov je nutné prihliadať na ich dôležitosť a význam vo vzťahu k rozvoju obce. Najvyššiu prioritu majú projekty, ktoré vyplývajú priamo z legislatívy (SR, EÚ) a projekty riešiace havarijnú alebo mimoriadnu situáciu. Do kategórie s vysokou prioritou sú zaradené projekty s oporou vo VZN obce, projekty MAS a

projekty s vydaným právoplatným stavebným povolením a ukončeným procesom verejného obstarávania.

Strednú prioritu majú projekty, ktoré majú možnosť uchádzať sa o cudzie a doplnkové zdroje financovania (majú oporu v programovej štruktúre operačných programov a prioritných osí EŠIF). Do kategórie 4 a 5 spadajú projekty nachádzajúce sa vo fáze úvah (bez stavebného povolenia či ukončeného procesu VO).

Tabuľka č.20: Úroveň dôležitosti projektových zámerov

Kategória	Úroveň dôležitosti	Hodnotiace kritérium - Opis podmienok pre zaradenie do priority	Projekt
1	Najvyššia	a) Projekty vyplývajúce zo zákona a/alebo legislatívy EÚ b) Projekty riešiace havarijnú alebo mimoriadnu situáciu	2.3.2, 2.5.1, 3.3.3
2	Vysoká	a) projektové zámery s oporou vo VZN obce b) projektové zámery s právoplatným stavebným povolením c) projektové zámery MAS d) projektové zámery OOCR e) projektové zámery miestnych rozvojových organizácií f) projektové zámery s vysokou podporou obyvateľov g) projektové zámery s potenciálom spolufinancovania z EŠIF a z iných zdrojov a/alebo projektové zámery, ktorých realizácia je pre rozvoj obce nutná	1.2.3, 1.2.4, 1.3.1, 1.3.2, 1.4.1, 2.2.2, 2.3.3, 3.3.2
3	Stredná	projektové zámery s potenciálom spolufinancovania z EŠIF a z iných zdrojov a/alebo projektové zámery, ktorých realizácia je pre rozvoj obce vhodná	1.1.1, 1.1.2, 1.2.1, 1.2.2, 1.3.5, 2.1.1, 2.2.1, 2.3.1, 3.1.1, 3.1.2, 3.2.1, 3.3.1, 3.4.1
4	Nízka	a) Projekty definované ako zámery / v štádiu úvah.	1.3.3, 1.3.4, 1.5.1, 2.4.1, 3.2.2
5	Najnižšia	Ostatné	2.4.2, 2.4.3

Zdroj: vlastné spracovanie

7 ZÁVEREČNÁ ČASŤ

Schválenie PHSR	
Dokument	Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Hontianske Moravce na roky 2026 – 2032 s výhľadom do roku 2035. Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce je strednodobý rozvojový dokument, ktorý je vypracovaný v súlade s cieľmi a prioritami ustanovenými v národnej stratégii a zohľadňuje ciele a priority ustanovené v programe hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja vyššieho územného celku, na území ktorého sa obec nachádza. Dokument je štruktúrovaný podľa Metodiky na vypracovanie Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce/obcí/VÚC (v zmysle novely Zákona NR SR č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja schválenej vládou SR 18. júna 2014).
Spracovanie	Spracovanie: spracovanie PHSR vykonala MAS Zlatá cesta, ktorá koordinovala proces tvorby PHSR v spolupráci s obcou. Autorský kolektív: OZ Zlatá cesta, zamestnanci obce, poslanecký zbor, občania obce Hontianske Moravce Obdobie spracovania – august 2025 – november 2025
Prerokovanie	Prerokovanie v orgánoch samosprávy (výbory, komisie, rada)
Schválenie	Návrh na uznesenie zastupiteľstva – obecné zastupiteľstvo schvaľuje PHSR obce Hontianske Moravce na roky 2026 – 2032 s výhľadom do roku 2035.

Zdroj: vlastné spracovanie

7.1 ZOZNAMY

Zoznam tabuliek

Tabuľka č.1: Pôdny fond v katastri obce

Tabuľka č.2: Miera emisií v okrese a kraji

Tabuľka č.3: Rozdelenie obyvateľstva podľa pohlavia

Tabuľka č.4: Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva

Tabuľka č.5: Národnostná štruktúra obyvateľstva

Tabuľka č.6: Materinský jazyk obyvateľstva

Tabuľka č.7: Štruktúra náboženského vyznania obyvateľstva

Tabuľka č.8-9: Domy, byty a ukazovatele bývania v obci v roku 2021

Tabuľka č.10: Súhrnný prehľad stavu základnej infraštruktúry v obci

Tabuľka č.11-12: Súhrnný prehľad stavu občianskej infraštruktúry v obci

Tabuľka č.13 SWOT analýza

Tabuľka č.14: Rozvojové oblasti

Tabuľka č.15: Vízia, ciele a priority

Tabuľka č.16: Plán aktivít

Tabuľka č.17: Merateľné ukazovatele

Tabuľka č.18: Akčný plán

Tabuľka č.19: Plán priebežných hodnotení PHSR

Tabuľka č.20: Úroveň dôležitosti projektových zámerov

Zoznam grafov

Graf č.1: Pôdny fond v katastri obce

Graf č.2: Demografický vývoj

Graf č.3: Rozdelenie obyvateľstva podľa pohlavia

Graf č.4: Rozdelenie podľa vekových skupín obyvateľstva

Zoznam máp

Mapa č.1.-4: Geografická poloha obce

Mapa č.5.-7: Vodné toky v katastri obce

Zoznam obrázkov

Obrázok č.1: Bytové domy v Hontianskych Moravciach

Obrázok č.2-3: Základná škola

Obrázok č.4: Stredisko Evanjelickej Diakonie Hontianske Moravce

Obrázok č.5: Kaštieľ – zdravotné stredisko a sídlo terénnej sociálnej služby

Obrázok č.6-7: Beh zdravia a Z rozprávky do rozprávky

Obrázok č.8-9: Posedenie so seniormi a Pálenie vaty

Obrázok č.10: Detský folklórny súbor Hrozienka

Obrázok č.11: Programy politiky súdržnosti v Programovom období 2021-2027

Obrázok č.12: Strategicko-plánovacie regióny /SPR/ a územia udržateľného mestského rozvoja /UMR/ na území Banskobystrického kraja

Zoznam informačných zdrojov použitých v PHSR

- Inštitút priestorového plánovania (2016): Stručná metodika spracovania Programu rozvoja obce a Spoločného programu rozvoja obcí. Bratislava: september 2016.
- Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001
- MDVRR (2015): Metodika na vypracovanie programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce/obcí/VÚC. Bratislava: Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja, verzia 2.0, február 2015, 62 s.
- MŽP (2018): Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy. Bratislava: Ministerstvo životného prostredia, aktualizácia 2018.
- Štatistický úrad Slovenskej republiky

- Úrad podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu (2020): Metodika tvorby a implementácie programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja regiónov, programov rozvoja obcí a skupín obcí s uplatnením princípov udržateľného smart (inteligentného, rozumného) rozvoja. Bratislava: január 2020.
- Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030
- Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení
- Zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti
- Zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy
- Zákon č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja
- Web stránka obce

Internetové zdroje:

- datacube.statistics.sk
- <http://cp.atlas.sk>
- <http://envirozataze.enviroportal.sk>
- <http://uzemia.enviroportal.sk>
- <https://gis.nlcsk.org/islhp/#lesnictvo>
- www.cdb.sk
- www.ives.minv.sk/heraldreg
- www.maps.google.com
- www.minv.sk
- www.orsr.sk
- www.pamiatky.sk
- www.registeruz.sk
- www.scitanie.sk
- www.statistics.sk
- www.zrsr.sk
- www.voda.oma.sk
- <https://www.romovia.vlada.gov.sk/atlas-romskych-komunit/atlas-romskych-komunit-2019/>
- www.slovenskovkocke.sk

Zoznam skratiek použitých v PHSR

- AOTP Aktívne opatrenia trhu práce
- AZE Alternatívne zdroje energie
- BBSK Banskobystrický samosprávny kraj
- b.j. Bytové jednotky
- CLLD Community-led Local Development (Miestny rozvoj vedený komunitou)
- CR Cestovný ruch

- ČOV Čistička odpadových vôd
- DHZ Dobrovoľný hasičský zbor
- EAO Ekonomicky aktívne obyvateľstvo
- EIB Európska investičná banka
- EŠIF Európske štrukturálne a investičné fondy
- EÚ Európska únia
- EZÚS Európske zoskupenie územnej spolupráce
- ha Hektár
- HDP Hrubý domáci produkt
- IBV Individuálna bytová výstavba
- IT Informačné technológie
- IUI Integrovaná územná investícia, angl. skratka ITI
- IUS Integrovaná územná stratégia
- KURS Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001
- KZAM Klasifikácia zamestnaní
- MAS Miestna akčná skupina
- MRK Marginalizované rómske komunity
- MSP Malí a strední podnikatelia
- MŽP Ministerstvo životného prostredia
- NFP Nenávratný finančný príspevok
- NN Nízke napätie
- NPR Národná prírodná rezervácia
- OcÚ Obecný úrad
- OcZ Obecné zastupiteľstvo
- o. i. Okrem iného
- OOCR Oblastná organizácia cestovného ruchu CR Cestovný ruch
- OZE Obnoviteľné zdroje energie
- PA Povodňová aktivita
- PHSR Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja
- PP Prírodná pamiatka
- PR Prírodná rezervácia
- PPA Pôdohospodárska platobná agentúra
- PPF Poľnohospodársky pôdny fond
- SHR Samostatne hospodáriaci roľníci
- SMART (Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Time-bound), čiže špecifické, merateľné, dosiahnuteľné, relevantné a časovo ohraničené
- SPR Strategicko-plánovací región
- SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) silné a slabé stránky, príležitosti a ohrozenia
- ŠFRB Štátny fond rozvoja bývania
- ŠÚ SR Štatistický úrad Slovenskej republiky
- TTP Trvalé trávne porasty

- UMR Udržateľný mestský rozvoj
- UoZ Uchádzač o zamestnanie
- ÚPSVaR Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny
- VÚC Vyšší územný celok
- VZN Všeobecne záväzné nariadenie